

Odměny a tresty ve výchově dětí mladšího školního věku

Ivana Křenová

Bakalářská práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ivana Křenová**
Osobní číslo: **H12217**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Odměny a tresty ve výchově dětí mladšího školního věku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti výchovy v rodině, odměn a trestů.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření zaměřeného na využití odměn a trestů u dětí mladšího školního věku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BENDL, Stanislav. Jak předcházet nekázni, aneb, Kázeňské prostředky. Praha: ISV, 2004, 208 s. ISBN 80-86642-14-3.

KOPŘIVA, Pavel. Respektovat a být respektován. Vyd. 3. Kroměříž: Spirála, 2008, 286 s. ISBN 978-80-904030-0-0.

MATĚJČEK, Zdeněk. Po dobrém, nebo po zlém?. 5. vyd. Praha: Portál, 2000, 109 s. ISBN 80-7178-486-9.

ROGGE, Jan-Uwe. Děti potřebují hranice. Vyd. 3. Praha: Portál, 2007, 131 s. ISBN 978-80-7367-330-7.

ROGGE, Jan-Uwe. Rodiče určují hranice. Vyd. 3. Praha: Portál, 2013, 182 s. ISBN 978-80-262-0533-3.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Karla Hrbáčková, Ph.D.**

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **7. prosince 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2017**

Ve Zlíně dne 7. prosince 2016

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

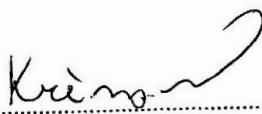
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 4.4.2017

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vyrobené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá odměnami a tresty ve výchově dětí mladšího školního věku. Teoretická část se věnuje problematice výchovy v rodině, zaměřuje se na charakteristiku mladšího školního věku, zabývá se pojmy odměna a trest, obsahuje využití odměn a trestů, jejich základní členění, funkce odměn a trestů, jejich vliv na děti i případná rizika. Praktická část obsahuje výzkum, v němž autorka zjišťuje, zda existují rozdíly v postojích k odměnám a trestům mezi rodiči, kteří žijí v prostředí vesnic Zlínského kraje, a rodiči žijícími v prostředí větších měst Zlínského kraje, jaký pohled na odměny a tresty mají rodiče z prostředí vesnic a jaký rodiče z prostředí větších měst a jaké odměny a tresty jsou nejčastěji používány.

Klíčová slova: výchova, rodina, odměna, trest, rodiče, dítě, mladší školní věk

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with rewards and punishments in upbringing of the younger school-age children. The theoretical part covers the problematics of upbringing within a family, it includes characteristics of the younger school age, the concept of a punishment and a reward. It focuses on the use of punishments and rewards, their basic interpretation, function and their influence on children and possible risks. The practical part consists of a research, in which the author determines whether there is a difference in the attitude towards rewards and punishments among parents who live in village surroundings of the Zlín region and parents living in bigger cities of the Zlín region, what viewpoint on rewards and punishments applies to parents living in the village surroundings and parents living in the bigger cities and what kind of rewards and punishments are used the most.

Key words: upbringing, family, reward, punishment, parents, child, younger school age

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala své vedoucí bakalářské práce paní Mgr. Karle Hrbáčkové, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady, ochotu a metodickou pomoc při zpracování celé práce.

Svůj dík za vyplnění dotazníků chci vyjádřit i všem rodičům, bez nichž by nebylo možné výzkum uskutečnit.

Poděkování patří rovněž mé rodině za podporu a trpělivost, kterou mi po dobu celého studia projevovala.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINA JAKO ZÁKLAD VÝCHOVY	11
1.1 RODINA	11
1.2 FUNKCE RODINY.....	12
2 VÝCHOVA.....	14
2.1 VÝCHOVNÉ CÍLE.....	15
3 ODMĚNY A TRESTY	17
3.1 VYUŽITÍ ODMĚN A TRESTŮ	17
3.1.1 Děti potřebují hranice	18
3.2 DRUHY ODMĚN A TRESTŮ	18
3.2.1 Proč vlastně trestáme?	20
3.3 FUNKCE ODMĚN A TRESTŮ	20
3.4 RIZIKA ODMĚN A TRESTŮ	22
3.5 TĚLESNÝ TREST.....	22
4 CHARAKTERISTIKA MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU.....	24
4.1 VÝVOJOVÉ ETAPY MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	24
II PRAKTICKÁ ČÁST	26
5 METODOLOGIE VÝZKUMU	27
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	27
5.1.1 Vymezení výzkumného problému.....	27
5.2 CÍL VÝZKUMU	27
5.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	28
5.4 POJETÍ VÝZKUMU	29
5.5 TECHNIKA VÝZKUMU	29
5.5.1 Charakteristika dotazníku	29
5.5.2 Metoda sběru dat	33
5.5.3 Způsob zpracování dat.....	33
6 ANALÝZA VÝSLEDŮ DOTAZNÍKŮ.....	38
6.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	38
7 ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	62
SEZNAM TABULEK	63
SEZNAM GRAFŮ.....	64
SEZNAM PŘÍLOH	65

ÚVOD

Pohled ze strany rodičů i široké veřejnosti na otázku odměn a trestů při výchově dětí se různí a je stále více diskutovaný i mezi odborníky. Stále více rodičů v současné době volí liberální, čili volný styl výchovy. Jsou přesvědčeni, že dítě se má samo rozvíjet, tělesný trest v jakékoliv formě neuznávají a využívají jiné, podle jejich přesvědčení mnohem účinnější a efektivnější výchovné prostředky. Neexistuje však žádný návod či nějaká šablona, jak odměny a tresty správně používat. Používání odměn a trestu se různí u každého jedince i u každé životní situace. Proto bychom se měli snažit u každé této situace uplatnit správné výchovné prostředky. Které jsou ale ty správné? Jak je rozeznat a vhodně použít v dané situaci? Tím se bude autor snažit zabývat v této bakalářské práci.

I když mé vlastní dítě je zatím v batolecím věku, už teď mě často napadají myšlenky, jak budu své dítě trestat a odměňovat až povyroste, dospěje do období mladšího školního věku a začne navštěvovat školní zařízení. O výchově dětí bylo napsáno již mnoho knih, řadu jsem jich prostudovala i já. Často také hlídám starší děti svých kamarádek, ale teprve v situacích, které mi děti připravují, si uvědomuji, jak se tato nastudovaná teorie může od skutečnosti lišit. Mnohdy si vzpomenu na moudré rady z knih a snažím se je uplatňovat, většina z nich mi pomohla ke zdárnému vyřešení vzniklé situace či vyřešení konfliktu s dítětem. Před narozením mé dcery jsem pomáhala, jako vedoucí dětského kroužku, kde jsem každý týden byla konfrontována s pohledem dětí na svět. Při nácviku tanečků musí být děti dostatečně motivovány a odměňovány, ale také umravňovány a mírněny, abychom práci ve skupince zhruba 20 dětí mohli dobře zvládnout. Protože je to skupinka dětí rozličného věku od 4 do 13 let, musí se také chování ze strany nás vychovatelů přizpůsobit. Každý jedinec je jiný a má jiné potřeby. Malé děti potřebují dát najevo lásku, větší už se na nás dívají už spíše jako na autority a drží si větší odstup. Celkově se ale snažíme o stmelení kolektivu, snažíme se vychovávat větší děti tak, aby pomáhaly dětem mladším a aby se všichni v kolektivu cítili dobře. Když jsem jako vedoucí dětského kroužku začínala, má představa byla, že nejdůležitějším prvkem ve výchově dětí je odměna a pochvala. Podle mého názoru by se tresty vůbec neměly používat, protože mají jen krátkodobý efekt a dítě spíše od dané činnosti odrazují, než ho motivují. Po přečtení publikace „Respektovat a být respektován“ (Kopřiva a kol., 2008), jsem ale svůj názor zcela změnila. Uvědomila jsem si, že trest má ve výchově stejně důležitou roli jako odměna. Trest v dané situaci musí být ovšem zvolen správně. Časté odměňování může dítěti ublížit stejně jako špatně zvolený

trest. Právě tohle jsou důvody, proč jsem si ke své bakalářské práci vybrala problematiku odměn a trestů.

Tato problematika bude aktuální neustále. Vždy se ve výchově budou objevovat nové „lepší“ modely jak děti vychovávat. Vycházejí stále nové naučné publikace, ve kterých se vždy objeví něco nového a budou nám pomáhat vychovávat šťastné, sebevědomé, inteligentní a průbojné děti, které obstojí v dnešním moderním světě.

Teoretická část vymezuje klíčové pojmy problematiky odměn a trestů u dětí mladšího školního věku. Konkrétně pojmy: výchova, rodina, výchovné styly v rodině, odměna a trest, rizika odměn a trestů a charakteristika dítěte mladšího školního věku.

Praktická část obsahuje výzkum, ve kterém se pomocí dotazníků snažíme zjistit náš cíl práce a to, zda existuje nějaká souvislost mezi osobní zkušeností rodičů s odměňováním a trestáním v dětství a mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí. Jaký pohled na odměny a tresty mají rodiče z prostředí vesnic a jaký rodiče z prostředí větších měst. Jaká je míra využití odměn a trestů a také jaké formy odměn a trestů jsou nejčastěji používány. Pro praktickou část bude použito kvantitativní šetření a metoda dotazníku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA JAKO ZÁKLAD VÝCHOVY

„Rodina odedávna existuje především proto, aby lidé mohli náležitě pečovat o své děti. Kromě toho, že je rodina biologicky významná pro udržení lidstva, je také základní jednotkou každé lidské společnosti.“ (Matoušek, 2003, s. 9)

Rodina je pro dítě jedním z nejdůležitějších míst, kde dochází již od narození k výchově a k využívání nejčastějších výchovných prostředků, kterými jsou právě odměny a tresty. Úplná rodina vzniká teprve narozením dítěte, pro vznik rodiny není hlavním předpokladem uzavření sňatku mezi mužem a ženou.

Rodiče by již od narození měli dítěti dávat svou lásku a pro dítě by rodina měla být prostor s příjemnou atmosférou, kde se bude cítit dobře, bude pociťovat pocit jistoty, bezpečí a důvěry. Protože děti již od malička přejímají chování a zvyky svých rodičů, měli by rodiče být pro dítě příkladem a vzorem. Pozitivní atmosféru mohou vytvářet i společné aktivity a společně strávený čas, jako například výlety, procházky, sport či společné obědy nebo společně strávené večery. Pocit sounáležitosti je důležitý k vytvoření zdravého prostředí v rodině, jež je významné pro biologický, psychický i sociální rozvoj dítěte směrem, který je považován za žádoucí pro zvládání životních úkolů v rámci soužití s ostatními lidmi. Kromě rodiny však také na výchovu dětí mohou přímo či nepřímo působit i další činitelé, například škola, média, vrstevníci, ale také různé instituce či spolky organizující volnočasové aktivity.

1.1 Rodina

Rodinou se zpravidla rozumí malá sociální skupina, která vzniká manželstvím a umožňuje vzájemné soužití mezi manželskými partnery, soužití rodičů a jejich dětí, utváření vztahů mezi příbuznými a vztahů mezi rodinou a společností.“ (Střelec, 2005, s. 109)

Pedagogický slovník definuje rodinu jako „nejstarší společenskou instituci, která plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce, vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. Nejběžnějším modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti. Rodina spolu se školou plní významné výchovné funkce, které lze chápat jako komplementární.“ (Průcha, Walterová a Mareš, 2003, s. 202)

V každé odborné publikaci i u každého autora najdeme poněkud odlišnou definici rodiny. Záleží rovněž na vědním oboru, který definici publikuje. Jinou definici rodiny najdeme v publikacích právnických, jinou v sociologických a zcela odlišnou v publikacích psychologických. Každý si vždy vybere tu definici, která se nejvíce přibližuje jeho oboru či názoru.

Jeden ze základních znaků rodiny je, že členové sdílí společnou domácnost. Dospělí členové rodiny jsou odpovědní za výchovu svých dětí. Pomocí výchovných prostředků, příkazů, zákazů, ale také odměn se snaží svým dětem předat určité normy a požadavky pro vstup do dnešní společnosti.

1.2 Funkce rodiny

„Funkce rodiny jsou většinou chápány jako úkoly, které plní rodina jednak vůči svým příslušníkům, ale také ve vztahu ke společnosti.“ (Střelec, 2005, s. 110).

Rodina plní řadu významných funkcí, které se mění nejen v průběhu života jedince, ale rovněž v souvislosti s historickým vývojem. V dřívějších dobách šlo zejména o naplňování funkcí zabezpečujících základní potřeby rodiny. V dnešní moderní společnosti nároky rostou a jsou stále více rozšiřovány. Záleží ovšem na řadě faktorů, které ovlivňují postavení rodiny ve společnosti i vztahy uvnitř rodiny. Základní funkce rodiny jsou biologicko-reprodukční, ekonomicko-zabezpečovací, funkce odpočinku a regenerace tělesných a duševních sil a funkce emocionálně-ochranná.

Členění funkcí dnešní rodiny dle Střelce (2005, s. 111-112) je:

Ekonomicko-zabezpečovací – tato funkce zahrnuje dva aspekty. Prvním aspektem je zabezpečit všechny členy domácnosti po materiální stránce. Druhým aspektem je, že všichni členové rodiny jsou součástí ekonomiky státu – jsou začleněni do výrobní sféry, mají finanční i materiální prostředky, se kterými disponují, a tím přispívají ke stabilitě a prosperitě ekonomiky.

Biologicko-reprodukční – tato funkce patří k základním funkcím každé rodiny a má za úkol udržení lidského rodu. Děti jsou pokračovatelé rodu.

Funkce odpočinku a regenerace tělesných a duševních sil – tato funkce se v posledních letech stává stále významnější. Zvyšující se nároky na dnešní rodinu, dnešní velmi úspěšná doba a změny hodnot vedou k větší potřebě odpočinku a regeneraci tělesných a duševních sil. Čas, který celá rodina stráví společně, má zásadní vliv na vývoj dítěte a upevnování vztahů k rodičům.

Funkce emocionálně-ochranná – tato funkce souvisí s uspokojováním potřeb bezpečí, jistoty, pochopení, přijetí a lásky, s utvářením prostředí citové podpory a zázemí, pocitů sounáležitosti a uznání.

Především u dětí je správné působení všech uvedených funkcí velmi důležité. Aby mohla rodina všechny své funkce plnit, je zapotřebí všech prvků rodiny, tedy obou rodičů a minimálně jednoho dítěte. Pokud jeden z rodičů chybí, je u dítěte narušen emocionální i sociální vývoj.

2 VÝCHOVA

Podle Pedagogického slovníku je výchova definována jako „proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 345).

„Porozumět výchově znamená porozumět vztahu mezi vychovatelem a dítětem. Tento vztah není vztahem jednoznačné závislosti. Není tu na jedné straně ten, kdo jen vysílá výchovné podněty a je tedy ve všem všudy aktivní, a na druhé straně ten, kdo jen pasivně přijímá a je výchovnými podněty utvářen a přetvářen. Ve svém sebevědomí dospělých, hotových lidí podléháme někdy klamně představě, že výchova je věcí jednostranného působení dospělého na dítě. Že jde o vztah jednoho, kdo dává, a druhého, kdo přijímá, jednoho, kdo radí, a druhého, kdo se učí, nebo dokonce jednoho, kdo poroučí, a druhého, kdo poslouchá. Ale to je opravdu jen klam. Ve skutečnosti je výchovný vztah oboustranný, vzájemný.“ (Matějček, 2000, s. 19)

Existují tři styly výchovy. Těmi dle Kopřivy a kol. (2008, s. 259-260) jsou:

Autoritativní styl - spíše než o pravidla se jedná o příkazy, zákazy a povinnosti, jež určují ti, kteří mají moc, a jež platí pro ty, kteří moc nemají.

Anarchie („vše dovolující“ styl) - pravidla a normy nejsou zcela vytyčeny nebo neexistují vůbec. Není zcela dáno, kdo pravidla určuje, ta vznikají nahodile a nejsou závazná.

Demokratický styl - normy jsou smysluplné, pravidla odrážejí skutečné potřeby společnosti a respektují základní lidské potřeby. Na jejich vytváření se mohou podílet všichni členové společnosti. Pravidla a normy jsou závazné pro všechny.

Z daného přehledu typů výchovy vyplývá, že demokratický styl výchovy nelze zařadit doprostřed mezi autoritativní styl výchovy a anarchii. Nestačí pouze snížit míru příkazů a norem, jde spíše o jinou kvalitu. Hlavním bodem demokratického stylu výchovy je zásada, že se děti mohou do vytváření pravidel samy zapojit a také se zúčastňovat dění, která se jich bezprostředně týkají. „Není zodpovědnosti bez spoluúčasti na rozhodování.“ (Kopřiva a kol., 2008, s. 260)

Mezi tři tradiční typy výchovy řadí Čáp a Mareš (2007, s. 304) následující výchovné styly: autoritativní, liberální a demokratický. Jedná se o teorii, kterou vytvořil Kurt Lewin se svými spolupracovníky. Ti v roce 1939 uskutečnili výzkum, který se týkal rozdílných mo-

delů způsobu výchovy ve skupinách dětí, při kterém pozorovali odlišnost prožívání a chování dětí.

Autoritativní (autokratický) styl – vychovatel při výchově používá zejména příkazy a rozkazy, využívá hrozeb a trestů, nerespektuje přání a potřeby dítěte. S dítětem odmítá diskutovat, neumožňuje mu samostatnost.

Liberální styl výchovy – vychovatel dítě téměř neřídí, nevyžaduje důsledné plnění svých požadavků, jejich splnění nekontroluje. Dítě nemá stanoveny žádné hranice svého chování.

Demokratický styl výchovy – vychovatel s dítětem vede diskuzi, naslouchá jeho potřebám. Příkazy a zákazy téměř neuplatňuje, ale snaží se sám jít příkladem. Důležitá je otevřená komunikace - dítě může být samo zodpovědné za své chování či činy a je samo iniciativní.

Důležitou součástí výchovy je stanovit si jasná pravidla, která budou obě strany dodržovat. Již od narození dítě kopíruje chování či jednání svých rodičů. Pokud si dítě již v útlém věku od svých rodičů převezme nežádoucí způsoby chování, může to znamenat problém ve výchově i do budoucna. Výchova je vlastně celoživotní proces. Začíná narozením dítěte a končí smrtí člověka. Většina z nás za svůj život prožívá výchovu ze dvou pohledů: jako děti jsme v pozici vychovávaného, později po založení své vlastní rodiny se dostáváme do role vychovatele.

2.1 Výchovné cíle

V rodině by měly být jasně vymezené výchovné cíle, bohužel v dnešní době ve většině rodin jejich jasné vymezení jednoznačně chybí a nejsou stanovena ani jasná pravidla a normy chování.

„V současnosti se považují za důležité následující výchovné cíle: Získání kompetencí, především kompetencí komunikačních, sociálních, občanských a kulturních. Schopnost identifikace a analýzy problémů, schopnost návrhů a aplikace řešení problémů. Rozvoj úcty k rodičům a jiným osobám, ke kulturním a národním hodnotám a tradicím. Dodržování lidských práv a svobod a úcta k nim. Příprava na zodpovědný život ve svobodné společnosti se zaměřením na hodnoty porozumění, tolerance, rovnoprávnosti. Rozvoj a kultivace vlastní osobnosti a schopnost přebírat zodpovědnost. Seberegulace vlastního chování a dodržování práv dítěte. Skutečné dosažení uvedených výchovných cílů výrazně ovlivňuje příznivá atmosféra ve společnosti i v rodině, společné trávení volného času rodičů a dětí,

podpora pozitivních způsobů chování a všelidských morálních hodnotových orientací.“
(Koldeová, 2015, s. 11)

3 ODMĚNY A TRESTY

„Význam odměn a trestů je ve výchově zřejmě stále týž od věků do věků. Jen v různých dobách a společnostech se jedno nebo druhé více nebo méně tak či onak zdůrazňuje, uplatňuje, hlásá a praktikuje.“

(Matějček, 2000, s. 7)

Vyslovíme-li slovo odměna, každého z nás napadne něco zcela jiného. Pro jednoho je to sladkost, pro jiného pohlazení a pro dalšího třeba odměna finanční či nějaký hmotný dárek. Pro někoho může být odměnou i slovní pochvala či uznání. Stejně tak je to i u trestů: v jednom z nás trest evokuje zákaz určité činnosti, v druhém pohledek a v dalším například splnění nepříjemné domácí práce. Pro některé jedince je trestem i slovní pokárání. To, co jeden považuje za odměnu či trest, které uplatňuje ve výchově, nemusí jiný uznávat a používat vůbec. Každého z nás v mládí rodiče trestali a odměňovali jinou formou a v jiné míře a i tato zkušenost má významný vliv na to, jak své děti odměňujeme a trestáme my. A naopak: právě to, jakým způsobem budeme odměňovat a trestat své děti my, může ovlivnit i odměny a tresty pro další generace.

Dle Matějčka není pro dítě trestem to, co si my vymyslíme, ale je to věc či činnost, kterou dítě vnímá jako nepříjemnou, za kterou se stydí. Tento pocit již dále prožívat nechce a do budoucna se mu bude snažit předcházet. Přesně tak je to i s odměnou, kdy odměna není námi vymyšlená věc, ale je to něco, co dítě vnímá mile, co mu způsobuje hezké chvíle, a proto by si rádo tyto chvíle co nejvíce prodloužilo, či je zažívalo opakovaně. (Matějček, 2000, s. 26)

„Trest můžeme stručně vymezit jako nepříjemný následek zla, resp. neukázněného či nezákonného jednání. Trest je vnímán jako odplata za provinění, který postihuje provinilce zpravidla nějakou újmou.“ (Bendl, 2004, s. 106)

„Odměna je způsob ocenění, resp. hodnocení chování nebo činnosti člověka. Pro dítě znamená pozitivní reakci na jeho chování. Můžeme ji stručně vymezit jako příjemný následek dobra, resp. ukázněného, zákonného a mravného jednání.“ (Bendl, 2004, s. 130)

3.1 Využití odměn a trestů

Dle Matějčka je každé dítě jedinečnou lidskou bytostí, a proto s každým jedincem musíme jednat jinak. Každé dítě se při odměně či trestu zachová jinak, jinak bude na odměnu či

trest reagovat. Každé dítě vospívá jinak rychle, proto musíme ke každému jedinci přistupovat individuálně. Pro někoho může pohlevek znamenat velké trauma, jiný se „oklepe“ a v podstatě takový trest ani nezaznamená. Proto by sám vychovatel měl posoudit vhodnost zvoleného výchovného prostředku v souvislosti s duševním stavem dítěte a situací, ve které se právě nachází. (Matějček, 2000, s. 46-47)

3.1.1 Děti potřebují hranice

„Nápadné je negativní obsazení pojmu „hranice“ spojeného s trestem, káráním, napomínáním, zákazem, moralistickým kázáním a odmítnutím. Zároveň se však za ním skrývá velká míra pedagogické nejistoty v jednání, absence kladného sebehodnocení, malá nebo žádná důvěra ve vlastní schopnosti – ale současně i touha po všeobecně platných normách a hodnotách, tedy po vhodných receptech.“ (Rogge, 2007, s. 21)

Dle Roggera potřebují děti pevnou osobnost. Pokud pevnou osobnost cítí, orientují se. Pevnost buduje hranice. Pokud ovšem pevnost chybí, děti se cítí nejistě, hranice testují a zkoumají, co vše si mohou dovolit a kam až smějí zajít. Pevností se v tomto případě rozumí „určitost v postojích a hlase, vnitřní klid, uvolněnost a vzájemná úcta.“ (Rogge, 2007, s. 23)

Hranice dítěti vytyčují prostor, kde se cítí doma a v němž se dokáže orientovat. Hranice mu ukazují, co smí, prostor za hranicemi mu naopak ukazuje, co ještě nesmí. (Rogge, 2013, s. 69)

Důsledky za překročení hranic, musí mít dítě jasně stanoveno ještě před jejich překročením. Záleží pak pouze na dítěti: bude-li jasně dané pravidla a hranice respektovat a dodržovat dohody, nebudou vyvozeny ani žádné důsledky; pokud pravidla a hranice překročí, budou také vyvozeny důsledky, o kterých dopředu vědělo. (Rogge, 2013, s. 56)

3.2 Druhy odměn a trestů

Existují dva druhy trestů. Těmi dle Bendla (2004, s. 108) jsou:

Přirozené tresty - jsou náhodné, nejsou způsobeny vychovatelem.

Umělé tresty - jsou způsobeny vychovatelem. Umělé tresty by nebylo třeba používat, pokud by se po nesprávném či nezákonném jednání okamžitě dostavil přirozený následek.

Další dělení trestů je:

Fyzické tresty - jsou tresty tělesné.

Psychické tresty – např. odepření projevů lásky a náklonnosti, kladného emočního vztahu, výčitky, chladné a odměřené chování.

Obě kategorie se někdy vzájemně spojují, tj. fyzické trestání se kombinuje s psychickým.

Čáp a Mareš (2007, s. 253) radí mezi nejběžnější druhy trestů tyto:

Fyzické tresty;

Psychické trestání – tj. projevy negativních emocí, záporného emočního vztahu (dospělý se zlobí, křičí, vyhrožuje, mračí se, nemluví s dítětem apod.);

Potrestání zákazem oblíbené činnosti (jít ven za kamarády, sledovat televizní pořad, účastnit se činnosti oddílu.);

Donucení k neoblíbené činnosti (např. úklidové práce, ve škole mnohonásobné opisování aj.)

Existují také dva druhy odměn. Těmi dle Bendla (2004, s. 141) jsou:

Přirozené odměny – neseme si důsledky vlastního jednání, které vyplynou z vhodného chování. Mohou to být třeba odměny ve formě zisku důvěry, pravdomluvnosti atd. Přirozené odměny vznikají bez pomoci druhých.

Umělé odměny – jsou uměle vytvořeny vychovatelem. Takovou odměnou může být například pochvala či vyznamenání.

Je třeba využívat umělých odměn, protože přirozené odměny se mnohdy projeví až později po činu.

Čáp a Mareš (2007, s. 253) radí mezi nejběžnější druhy odměn tyto:

Pochvala, úsměv - projev sympatie, kladného hodnocení, kladného emočního vztahu;

Dárek věcný nebo peněžní;

Umožnění činnosti nebo zážitků, po kterých dítě silně touží (určitý výlet, návštěva sportovního utkání, zajímavá společná činnost s dospělým, který má většinou nedostatek času apod.)

3.2.1 Proč vlastně trestáme?

Pokud se uchýlíme k trestání, nejde dle Kopřivy vždy jen o výchovné důvody. Většinou jde spíše o nezvládnuté emoce, zvyk, pohodlnost či bezradnost. Jenže ne každý jedinec je ochoten si takové důvody připustit, a proto se snaží si své tresty obhajovat.

Důvodů trestání je celá řada:

Výchova - chceme po dětech zodpovědné, mravné chování, požadujeme, aby dodržovaly stanovená pravidla a plnily dohodnuté zásady. Chceme, aby si uvědomily, co si ještě mohou dovolit a co už je takzvaně za hranicí chování, aby se ze svých chyb poučily, napravily způsobenou škodu a aby jejich chyby byly také výstrahou pro ostatní. V neposlední řadě chceme předejít opakování nežádoucího chování.

Tradice, převzatý sociální model – máme převzatou zkušenost, že tresty jsou k výchově nutné. Myslíme si, že pokud tresty nebudeme používat, bude to chyba a jako vychovatelé selžeme. Rovněž je na nás vyvíjen tlak z okolí, které očekává, že dítě za nežádoucí chování potrestáme.

Potvrzení moci - snaha o respektování naší autority. Netrestáme proto, že děti udělaly něco nesprávného, ale proto, že udělaly něco jinak, než jsme jim poručili. Chceme si dokázat svou nadvládu nad dítětem a ukázat mu, že my máme pravdu. Máme příjemné pocity z toho, že někdo jiný trpí.

Nevědomost - neznalost jiných řešení než trestání, rodiče nedokážou situaci vyřešit jiným způsobem.

Časový stres - i když nás tlačí čas, snažíme se na nevhodné chování dítěte zareagovat.

Pohodlnost - chceme situaci vyřešit co nejrychleji, bez námahy, mít klid.

Osobní problémy - naše očekávání nejsou uskutečněna, snažíme se odpoutat od svých problémů, působí na nás únava a špatná nálada, nesprávná komunikace a nedostatek porozumění s dítětem. (Kopřiva, 2008, s. 122 – 123)

3.3 Funkce odměn a trestů

Každá odměna plní ve výchově svou funkci vůči dítěti. Jde hlavně o vzájemný vztah mezi vychovatelem a vychovávaným.

Každé dítě potřebuje své chování či činnosti nějakým způsobem ohodnotit. Díky pozitivnímu hodnocení bude dítě ubezpečeno, že jeho činnost je správná a smysluplná. Jestliže jej rodič neujistí o správnosti, dítěti chybí sociální ubezpečení, ztrácí jistotu a neví, jestli jsou rodiče spokojeni, nebo jestli něco dělá špatně. Pokud rodič zvolí jako výchovný prostředek potrestání, dítě jím současně hodnotí, informuje i motivuje. Důležitá je právě motivace, která výrazně ovlivňuje účinnost trestů. (Koldeová, 2015, s. 36)

Funkce odměn dle Průchy, Walterové a Mareše (2013, s. 179) jsou následující:

Informační funkce – informujeme o správnosti chování či postupu.

Motivační funkce – motivujeme dítě k další práci, navozujeme příjemný pocit z dobře vykonané práce a snažíme se, aby dítě chtělo tuto činnost samo opakovat.

Funkce trestů dle Průchy, Walterové a Mareše (2013, s. 317) jsou:

Informační funkce – informujeme o nesprávnosti chování či postupu.

Motivační funkce – u dítěte navozujeme motivační konflikt, prožitek neúspěchu.

Funkce trestů dle Hrabala, Mana a Pavelkové 1998 (v Koldeová, 2015, s. 37-38) jsou:

Informační funkce – pokud použijeme trest, pro dítě je to informace, že jeho chování či konání není správné, není takové, jaké rodiče požadují, a znovu by se nemělo opakovat. Podle reakce dítěte na trest mohou rodiče v případě další potřeby zvolit vhodnější formu trestu. Dítě je sice informováno o tom, že jeho chování či jednání není vhodné, ale běžně dítěti nenabízí možnost nápravy či dalšího postupu. Trest tedy dítě neinformuje o tom, jak by se správně mělo chovat či jednat. Informace není úplná.

Motivační funkce – u této funkce je důležité, aby se nežádoucí chování či jednání v budoucnu již neopakovalo. Pokud dítě při nežádoucím chování opakovaně zažívá něco nepříjemného, bude se snažit těmto nepříjemným zážitkům předejít a nevhodné chování znovu neopakovat. Při působení trestu vznikne takzvaný motivační konflikt pozitivního a negativního působení a dítě musí samo zvolit, zda se rozhodne nevhodné chování znovu zopakovat i za cenu dalšího trestu.

3.4 Rizika odměn a trestů

„Odměny a tresty – dvě strany téže mince.“

(Kopřiva a kol., 2008, s. 156)

„Podobnost působení odměn a trestů je v tom, že obojí je vnějším popudem, který působí pouze na vnější chování dítěte, ale nedostává se dovnitř.“ (Kopřiva a kol., 2008, s. 156)

Pro mnohé z nás nese trestání větší výchovná rizika než odměňování. Odměňování máme spojené spíše s pozitivní motivací, ale neuvědomujeme si, že i přehnané odměňování může mít svá rizika.

Většina lidí tresty neuděluje rádo, protože trestání nevyvolává pozitivní emoce u trestajícího ani u trestaného. Avšak v případě odměn je situace zcela opačná, odměny navozují příjemný pocit u obou stran. Na jedné straně příjemný pocit odměňujícího, který vidí úsměv na tváři dítěte, a radost z uznání či ocenění na straně druhého.

Dle Bendla je jedním z možných rizik odměn moment, kdy dítě přestane být odměňováno, nemá důvod pokračovat v započatém chování či jednání, ztrácí motivaci a vrací se k původnímu chování či jednání. (Bendl, 2004, s. 132)

Jako jedno z možných rizik odměn uvádí Kopřiva fakt, že děti budou požadovat stále víc a víc. Ve své knize uvádí hezký příklad jednoho účastníka kurzu, který při debatě o rizicích odměn uvedl:

„Kolega v práci mi nedávno vyprávěl, jak jeho syn žádal, aby mu za každou jedničku vyplácel ne pět korun, ale sedm. Poukazoval na to, že na druhém stupni je už těžší získat jedničku a také že je inflace.“ (Kopřiva a kol., 2008, s. 163)

Jako další možné riziko odměn vidí Kopřiva skutečnost, že děti se už na odměnu spoléhají, očekávají ji a svou práci odvedou co nejrychleji, většinou nepříliš kvalitně, jen aby se co nejrychleji dočkaly očekávané odměny. Nebo již před započítím plnění své práce dopředu pokládají otázku: Co za to? Co z toho budu mít? (Kopřiva a kol., 2008, s. 163)

3.5 Tělesný trest

„Tělesný trest je úmyslné či záměrné způsobení bolesti atakem na tělo pro kázeňský přešpek.“ (Vaničková, 2004, str. 31)

„Tělesný trest, zejména silný trest udělovaný často v prudkém afektu, může vyústit ve skutečné týrání dítěte a může mu způsobit újmu na zdraví. Proto jsou tělesné tresty ve škole v některých zemích i v rodinách zcela zakazovány.“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, str. 266)

Dle Koldeové udělování tělesných trestů není ve výchově dětí žádoucí. Použití tělesných trestů není důstojné a efekt netrvá dlouhodobě. Navíc každé dítě vnímá udělování tělesných trestů jinak. Záleží na více faktorech, jako třeba pohlaví, věk či individualita, ale také na tom, jak je dítě psychicky či fyzicky odolné vůči udělování tělesných trestů. (Koldeová, 2015, s. 26)

Jako jedno z možných rizik uvádí Říčan skutečnost, že fyzické tresty mohou být pro děti ponižující a mohou zvýšit jejich agresivitu. Důležité tedy je, jak dítě doopravdy tělesný trest vnímá. Pokud jeho udělení bere jako oprávněné použití, většinou nehrozí větší riziko zvýšené agrese. Pokud ale dítě začne tělesné tresty vnímat jako něco, co mohou silnější jedinci použít proti jedincům slabším, může se u dětí stupňovat agresivní chování. (Říčan, 1998, v Koldeová, 2015, s. 27)

Jak již bylo v naší práci zmíněno už výše, je důležité stanovit si hranice.

Dle Roggera však stanovení hranic nikterak nesouvisí s trestáním a už vůbec ne s tělesnými tresty. Udělení tělesných trestů není důstojné ani pro vychovatele, ani pro dítě. „Bítí jako prostředek stanovení hranic je přiznání porážky.“ (Rogge, 2007, s. 114)

4 CHARAKTERISTIKA MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Mladší školní věk začíná nástupem povinné školní docházky, což se většinou děje mezi šestým a sedmým rokem života. V tuto dobu by dítě mělo být dostatečně psychicky, fyzicky i mentálně vyspělé, aby zvládlo první povinnosti v podobě domácích úkolů i přípravy do školy. U dítěte se zvyšuje slovní zásoba, zlepšuje se jemná motorika, dítě má lepší úsudek. Končí pro něj bezstarostné období plné her a zábavy, dítě nese větší zodpovědnost. Větší nároky jsou kladeny nejen na plnění povinností, ale i na kázeň, soustředěnost i pozornost dítěte.

Nástup do školy ovšem neovlivní pouze dítě, nýbrž se projeví i v životě celé rodiny. Začne více starostí, rodiče se musí dítěti přizpůsobit a více mu pomáhat při adaptaci na tuto velkou změnu.

Pokud je dítě ve škole spokojené a má v ní úspěch, je období mladšího školního věku poměrně klidné. Dítě už tolik nepotřebuje pomoc rodičů a zvládá se samo obsloužit, dokáže i trávit čas bez asistence rodičů. Prodělalo už většinu běžných dětských nemocí a již nebývá tak často nemocné. Pokud ho něco trápí či bolí, dokáže to rodičům samo říci. Své tělo už dítě celkem dobře ovládá, a proto může začít se zvládáním nových dovedností a znalostí i mimo vlastní tělo. Dítě v mladším školním věku obvykle nehodnotí a neposuzuje své vlastní rodiče, nestydí se za ně a rádo se s nimi pomazlí. Ochotně se zapojuje do aktivit, které mu rodiče připraví. „Poměrně snadno se učí – mluví se o zlatém věku mechanické paměti.“ (Mertin, 2011, s. 167)

4.1 Vývojové etapy mladšího školního věku

Matějček (1998, s. 77) uvádí, že období školního věku začíná zahájením školní docházky čili ve věku 6 let a končí ukončením základní školní docházky, což je v průběhu 14. až 15. roku dítěte. Tohle období je ovšem velmi dlouhé trvá zhruba 9 let, a protože také starosti a vnímání sedmiletého dítěte a dítěte čtrnáctiletého je zcela odlišné proto se tohle školní období rozlišuje ještě na další dvě období. Mladší školní věk - od 6 do 10 let a na starší školní věk – 10 let do 14 až 15 let.

„Nástup do školy je důležitým sociálním mezníkem. Dítě v této souvislosti získává novou roli, stává se školákem. Doba, kdy tuto roli získá, je přesně časově určená a jako společenský významný akt ritualizována. Dítě projde rituálem zápisu a prvního slavnostního dne ve

škole, který potvrzuje jednoznačnost sociální proměny a počátek nové životní fáze.“ (Vágnerová, 2012, s. 254)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

Hlavním cílem této bakalářské práce je zaměřit se na to, jaké odměny a tresty používají rodiče u dětí mladšího školního věku. Práce si klade za cíl zjistit, jaký pohled na odměny a tresty mají rodiče z prostředí vesnic a jaký rodiče z prostředí větších měst, jaké odměny a tresty jsou neúčinnější a v jaké míře jsou využívány. Zaměříme se i na to, zda existuje určitá souvislost mezi osobní zkušeností rodičů s odměňováním a trestáním ve svém dětství a mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí.

5.1 Výzkumný problém

Na základě zaměření výzkumu zkoumáme, jaké odměny a tresty jsou nejčastěji používány rodiči žijícími v prostředí vesnic Zlínského kraje a jaké odměny a tresty jsou nejčastěji používány rodiči žijícími v prostředí velkých měst Zlínského kraje. Budeme také zkoumat a ověřovat, zda existuje nějaká souvislost mezi osobní zkušeností rodičů s odměňováním a trestáním v dětství a mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí.

5.1.1 Vymezení výzkumného problému

Protože problematika odměn a trestů je stále hojně diskutované téma a neustále se objevují nové pohledy rodičů na výchovné styly, je zcela nezbytné se tímto tématem zabývat a poukazovat na nové výchovné trendy a možnosti.

5.2 Cíl výzkumu

V našem výzkumu se zaměříme na to, jaké odměny a tresty nejčastěji používají rodiče dětí mladšího školního věku při výchově a jaká je míra využití těchto odměn a trestů.

Cílem výzkumného šetření je zjistit:

- Jak rodiče své děti odměňují a trestají;
- za co rodiče své děti odměňují a trestají;
- zda ve výchově převažuje odměna či trest;
- jaká je míra využití odměn a trestů u žen a mužů a v jaké míře odměny a tresty využívají rodiče žijící v prostředí vesnic Zlínského kraje a v jaké míře rodiče žijící v prostředí velkých měst Zlínského kraje;

- zda existuje nějaká souvislost mezi osobní zkušeností s odměňováním a trestáním v dětství a mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí.

5.3 Výzkumné otázky a hypotézy

Na základě cílů výzkumu jsme si určili následující výzkumné otázky, které se týkají používání odměn a trestů u dětí mladšího školního věku:

- 1) Jaká forma trestů je nejvíce používaná?
- 2) Jaká forma odměn je nejvíce používaná?
- 3) Jaké jsou nejčastější příčiny odměňování dětí?
- 4) Jaké jsou nejčastější příčiny trestání dětí?
- 5) Jaká je míra využití odměn u žen a mužů?
 - a) Jaká je míra využití odměn u rodičů žijících v prostředí vesnic a jaká u rodičů žijících v prostředí větších měst?
- 6) Jaká je míra využití trestů u žen a mužů?
 - a) Jaká je míra využití trestů u rodičů žijících v prostředí vesnic a jaká u rodičů žijících v prostředí větších měst?
- 7) Jaké odměny jsou nejúčinnější z pohledu rodičů?
- 8) Jaké tresty jsou nejúčinnější z pohledu rodičů?
- 9) Jaká je osobní zkušenost rodičů s odměnami a tresty v dětství?
 - a) Existuje nějaká souvislost mezi osobní zkušeností rodičů s odměňováním v dětství a mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí?
 - b) Existuje nějaká souvislost mezi osobní zkušeností rodičů s trestáním v dětství a mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí?
- 10) Jaký je názor rodičů na použití tělesných trestů?
- 11) Co je podle rodičů účinnější – odměna, trest, nebo obojí stejně?

Hypotézy

Na základě výzkumných otázek byly stanoveny dvě hypotézy:

1H - Předpokládáme, že existuje jistá souvislost mezi osobní zkušeností rodičů s odměňováním v dětství a mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí.

2H - Předpokládáme, že existuje jistá souvislost mezi osobní zkušeností rodičů s trestáním v dětství a mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí.

5.4 Pojetí výzkumu

Cílem této bakalářské práce je zaměřit se na to, zda existují rozdíly v odměňování a trestání dětí u rodičů žijících v prostředí vesnic a rodičů žijících v prostředí velkých měst. Na základě stanovených výzkumných cílů jsme zvolili *kvantitativní pojetí výzkumu* vzhledem k tomu, že si chceme zmapovat, vyjádřit a ověřit tvrzení, že se odměňování a trestání vzhledem k místu bydliště liší.

5.5 Technika výzkumu

Protože téma odměn a trestů je velmi citlivé a ne každý by na otázky při osobním rozhovoru odpovídal pravdivě, zvolila jsem se pro získání dat za účelem šetření nejčastěji používanou metodu, a to dotazník.

Chráska definuje dotazník jako „soustavu předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.“ (Chráska, 2007, s. 163)

5.5.1 Charakteristika dotazníku

Dotazník byl zcela anonymní, takže respondenti mohli beze strachu vyjádřit svůj názor a tazatelka získala opravdu pravdivé a věrohodné informace.

Na začátku dotazníku se tazatelka krátce představila a uvedla pokyny pro jeho vyplnění.

V dotazníku byly použity položky škálové, uzavřené, polouzavřené, ale i otevřené.

Dotazník obsahoval celkem 17 položek. Úvodní 4 položky jsou sociodemografické údaje zaměřené na zjištění obecných údajů o respondentovi. Jedná se o položky:

Uveďte své pohlaví.

Uveďte svůj současný věk.

Uveďte prosím své současné bydliště.

Počet vychovávaných dětí ve věku 6 – 11 let.

Tyto položky nejsou v dotazníku nijak číslovány. Následujících 12 položek bylo zaměřeno na odměňování a trestání a poslední položka v dotazníku byla možnost sdělit tazatelce závěrem jakékoliv další postřehy.

Otázky číslo 7 - Jak často používáte odměny? 8 - Jak často používáte tresty? 9 - Odměňovali Vás rodiče? 10 - Trestali Vás rodiče? byly škálové, kdy respondenti zvolili odpověď na pětibodové Likertově škále, kde na číselné ose pouze vybrali hodnotu, která se podle nich nejvíce blížila skutečnosti.

Otázky číslo 3 - Jaké formy odměn nejvíce používáte u svého dítěte/ svých dětí? 4 - Jaké formy trestů nejvíce používáte u svého dítěte/ svých dětí? 12 - Jaký máte názor na použití tělesných trestů? byly polouzavřené, kde respondenti buď zvolili odpověď na pětibodové Likertově škále, nebo mohli zvolit poslední možnost *Jiné* a svou odpověď vypsát slovně.

Otázky číslo 1 - Jaké druhy odměn jsou podle Vás neúčinnější? 2 - Jaké druhy trestů jsou podle Vás neúčinnější? 11 - Co je podle Vás pro Vaše dítě účinnější? byly uzavřené. Respondenti zde volili jednu odpověď z předem připravených možností.

Otázky číslo 5 - Jaké jsou podle Vás nejčastější příčiny odměňování? 6 - Jaké jsou podle Vás nejčastější příčiny trestání? byly zcela otevřené a respondenti museli odpověď sami vypsát.

Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvoří rodiče, muži i ženy, žijící ve Zlínském kraji a vychovávající alespoň jedno dítě ve věku od 6 do 11 let. Věková hranice rodičů není nijak stanovena.

Sociodemografické údaje

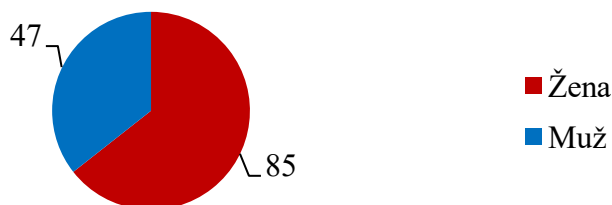
Z celkového počtu 132 dotazníků odpovídalo 85 žen a 47 mužů, což činí 64,4 % žen a 35,6 % mužů. Ženy byly více ochotné dotazník vyplňovat i šířit mezi sebou. Dotazníky od žen měly také větší návratnost.

Tabulka č. 1: Pohlaví respondentů

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost
Žena	85	64,4 %
Muž	47	35,6 %
Celkem	132	100 %

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

**Pohlaví respondentů - položka v dotazníku:
Uveďte své pohlaví**

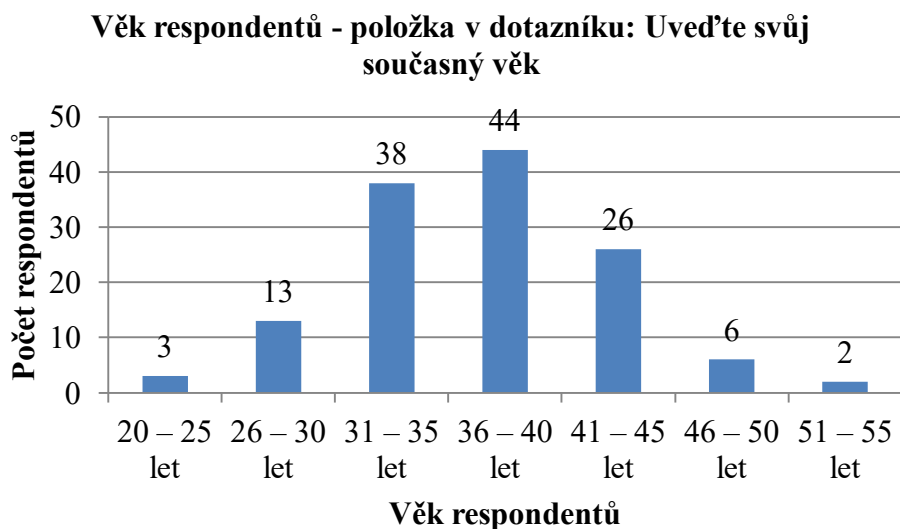

Z celkového počtu 132 dotazníků vyplnili dotazník 3 respondenti (2,3 %) ve věku 20 až 25 let, 13 respondentů (9,8 %) ve věku 26 až 30 let, 38 respondentů ve věkové kategorii 31 až 35 let (28,8 %). Nejvíce respondentů bylo ve věkové kategorii 36 až 40 let, tuto kategorii vyplnilo 44 respondentů (33,3 %), 26 respondentů (19,7 %) bylo ve věku 41 až 45 let, 6 respondentů (4,5 %) bylo v kategorii 46 až 50 let a nejméně, tedy 2 respondenti (1,5 %), byli ve věku 51 až 55 let.

Tabulka č. 2: Věk respondentů

Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost
20 – 25 let	3	2,3 %
26 – 30 let	13	9,8 %
31 – 35 let	38	28,8 %
36 – 40 let	44	33,3 %
41 – 45 let	26	19,7 %
46 – 50 let	6	4,5 %
51 – 55 let	2	1,5 %
Celkem	132	100 %

Graf č. 2: Věk respondentů

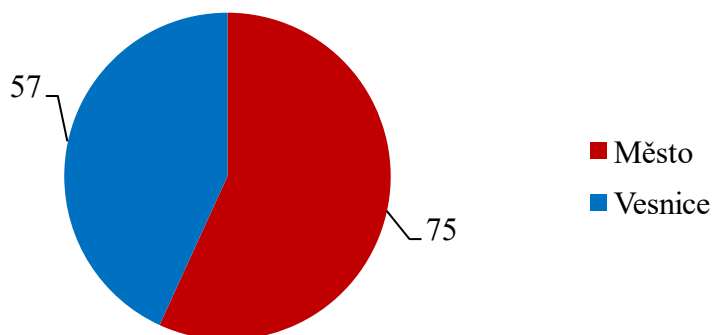
Z celkového počtu 132 respondentů vyplnilo dotazník 75 (56,8 %) lidí žijících ve městě a 57 (43,2 %) lidí žijících na vesnici.

Tabulka č. 3: Bydliště respondentů

Bydliště	Absolutní četnost	Relativní četnost
Město	75	56,8 %
Vesnice	57	43,2 %
Celkem	132	100 %

Graf č. 3: Bydliště respondentů

**Bydliště respondentů - položka v dotazníku:
Uved'te prosím své současné bydliště**

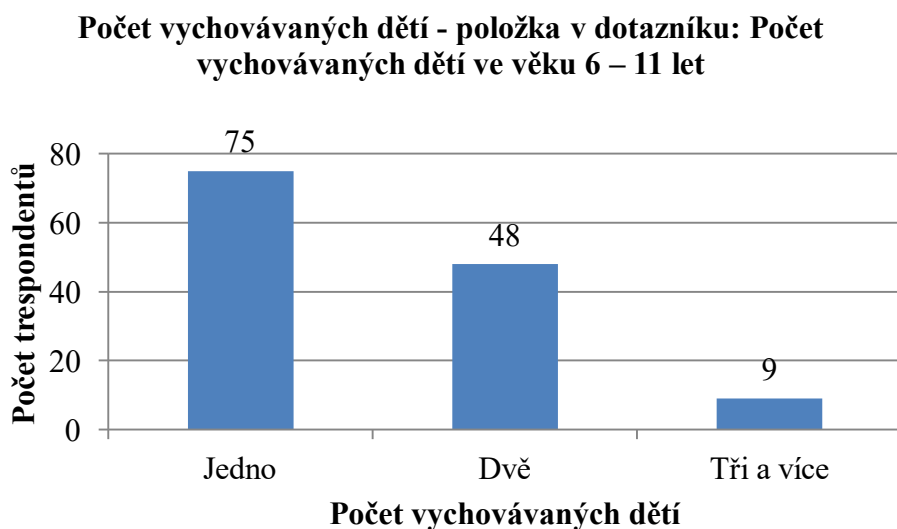

75 respondentů (56,8 %) uvedlo, že vychovává 1 dítě ve věku 6 – 11 let, 48 respondentů (36,4 %) uvedlo, že vychovávají 2 děti ve věku 6 – 11 let, 9 respondentů (6,8 %) uvedlo, že vychovávají 3 a více dětí ve věku 6 – 11 let.

Tabulka č. 4: Počet vychovávaných dětí

Počet vychovávaných dětí	Absolutní četnost	Relativní četnost
Jedno	75	56,8 %
Dvě	48	36,4 %
Tři a více	9	6,8 %
Celkem	132	100 %

Graf č. 4: Počet vychovávaných dětí

5.5.2 Metoda sběru dat

Ke sběru dat byl použit náhodný výběr respondentů, kteří ovšem museli splňovat námi zvolená kritéria. Vhodnými respondenty byli muži a ženy žijící ve Zlínském kraji, kteří vychovávají alespoň jedno dítě mladšího školního věku (6-11 let).

5.5.3 Způsob zpracování dat

Dotazníkové šetření bylo uskutečněno mezi rodiči dětí mladšího školního věku. Sběr dat probíhal v měsících prosinec 2016 a leden a únor 2017. Bylo rozdáno celkem 150 dotazníků. Jejich návratnost byla poměrně vysoká. Dotazník odevzdalo celkem 132 rodičů a všichni odpověděli na všechny povinné otázky.

Pro zpracování kvantitativních dat byl použit program Microsoft Excel a program Statistica.

Výzkumná otázka číslo 1 - Jaká forma trestů je nejvíce používaná?

Tato výzkumná otázka se vztahuje k otázce číslo 4 v dotazníku. Otázka v dotazníku byla polo zavřená a respondenti volili odpověď na Likertově škále, kdy hodnota 1 značí nejméně používané formy trestů a hodnota 5 nejvíce používané formy trestů, nebo respondenti mohli zvolit možnost *Jiné* a svoji odpověď slovně vypsát. Všechny odpovědi byly zaznamenány v programu Microsoft Excel a následně z nich byl vypočítán průměr, směrodatná odchylka a stanovena minimální a maximální hodnota. Možnosti *Jiné* využilo 6 respondentů.

Výzkumná otázka číslo 2 - Jaká forma odměň je nejvíce používaná?

Tato výzkumná otázka se vztahuje k otázce číslo 3 v dotazníku. Otázka v dotazníku byla polouzavřená, respondenti volili odpověď na Likertově škále, kdy hodnota 1 značí nejméně používané formy odměň a hodnota 5 nejvíce používané formy odměň. Respondenti mohli rovněž zvolit možnost *Jiné* a svoji odpověď slovně vypsát. Všechny odpovědi byly zaznamenány v programu Microsoft Excel a následně z nich byl vypočítán průměr, směrodatná odchylka a stanovena minimální a maximální hodnota. Možnosti *Jiné* využilo 11 respondentů.

Výzkumná otázka číslo 3 - Jaké jsou nejčastější příčiny odměňování dětí?

Tato výzkumná otázka se vztahuje k otázce číslo 5 v dotazníku, jež byla otevřená. Někteří respondenti uvedli jen jednu odpověď, jiní vypsali odpovědi více. Proto se počet odpovědí neshoduje s počtem respondentů. Všechny odpovědi byly zpracovány a byly z nich vytvořeny čtyři kategorie. Celkem jsem na tuto otázku dostala 189 odpovědí. U jednotlivých kategorií byly vypočítány relativní i absolutní četnosti a odpovědi znázorněny v grafu.

Výzkumná otázka číslo 4 - Jaké jsou nejčastější příčiny trestání dětí?

Tato výzkumná otázka se vztahuje k otázce číslo 6 v dotazníku, jež byla otevřená. Někteří respondenti rovněž uvedli jen jednu odpověď, jiní opět vypsali odpovědi více. Proto se počet odpovědí neshoduje s počtem respondentů. Všechny odpovědi byly zpracovány a byly z nich vytvořeny čtyři kategorie. Celkem jsem na tuto otázku dostala 221 odpovědí.

U jednotlivých kategorií byly vypočítány relativní i absolutní četnosti a odpovědi znázorněny v grafu.

Výzkumná otázka číslo 5 - Jaká je míra využití odměn u žen a mužů?

Tato výzkumná otázka se vztahuje k otázce číslo 7 v dotazníku, kdy respondenti volili odpověď na pětibodové Likertově škále. Škála obsahovala 5 bodů, ze kterých respondenti volili ten, který podle nich odpovídá nejvíce skutečnosti. Hodnota číslo 1 vyjadřovala, že respondent nevyužívá odměny vůbec a hodnota číslo 5 vyjadřovala použití odměn denně. Všechny odpovědi byly zaznamenány v programu Microsoft Excel a následně z nich byl vypočítán průměr, směrodatná odchylka a stanovena minimální a maximální hodnota.

Tato výzkumná otázka ještě obsahovala podotázku, a to:

Výzkumná podotázka 5a) Jaká je míra využití odměn u rodičů žijících v prostředí vesnic a jaká u rodičů žijících v prostředí větších měst?

Tato výzkumná podotázka se vztahuje k otázce číslo 7 v dotazníku. U této otázky respondenti volili odpověď na pětibodové Likertově škále. Škála obsahovala 5 bodů, kde respondenti volili ten, který podle nich nejvíce odpovídá skutečnosti. Hodnota číslo 1 vyjadřovala, že respondent nevyužívá odměny vůbec, a hodnota číslo 5 vyjadřovala použití odměn denně. Všechny odpovědi byly zaznamenány v programu Microsoft Excel a následně z nich byl vypočítán průměr, směrodatná odchylka a stanovena minimální a maximální hodnota.

Výzkumná otázka číslo 6 - Jaká je míra využití trestů u žen a mužů?

Tato výzkumná otázka se vztahuje k otázce číslo 8 v dotazníku. Zde respondenti volili odpověď na pětibodové Likertově škále. Škála obsahovala 5 bodů, kde respondenti volili ten, který podle nich odpovídá nejvíce skutečnosti. Hodnota číslo 1 vyjadřovala, že respondent nevyužívá odměny vůbec, a hodnota číslo 5 vyjadřovala použití odměn denně. Všechny odpovědi byly zaznamenány v programu Microsoft Excel a následně z nich byl vypočítán průměr, směrodatná odchylka a stanovena minimální a maximální hodnota.

Tato výzkumná otázka ještě obsahovala podotázku a to:

Výzkumná podotázka 6a) Jaká je míra využití trestů u rodičů žijících v prostředí vesnic a jaká u rodičů žijících v prostředí větších měst?

Tato výzkumná podotázka se vztahuje také k otázce číslo 8 v dotazníku. U této otázky respondenti volili odpověď na Likertově škále. Škála obsahovala 5 bodů, kde respondenti volili ten, který podle nich odpovídá nejvíce skutečnosti. Hodnota číslo 1 vyjadřovala, že respondent nevyužívá odměny vůbec, a hodnota číslo 5 vyjadřovala použití odměn denně.

Všechny odpovědi byly zaznamenány v programu Microsoft Excel a následně z nich byl vypočítán průměr, směrodatná odchylka a stanovena minimální a maximální hodnota.

Výzkumná otázka číslo 7 - Jaké odměny jsou nejúčinnější z pohledu rodičů?

Tato výzkumná otázka se vztahuje k otázce číslo 1 v dotazníku, jež byla uzavřená. Respondenti zde volili jednu možnost ze 4 předem připravených odpovědí. U jednotlivých odpovědí byly vypočítány relativní i absolutní četnosti a odpovědi znázorněny v grafu.

Výzkumná otázka číslo 8 - Jaké tresty jsou nejúčinnější z pohledu rodičů?

Tato výzkumná otázka se vztahuje k otázce číslo 2 v dotazníku. Tato otázka byla uzavřená a respondenti volili možnost z 5 předem připravených odpovědí. U jednotlivých odpovědí byly vypočítány relativní i absolutní četnosti a odpovědi znázorněny v grafu.

Výzkumná otázka číslo 9 - Jaká je osobní zkušenost rodičů s odměnami a tresty v dětství?

Tato výzkumná otázka se vztahuje k otázkám číslo 9 a 10 v dotazníku. U těchto dvou otázek respondenti volili odpověď na pětibodové Likertově škále, kdy hodnota 1 znamená, že odměny a tresty nebyly používány, a hodnota 5 znamená, že odměny a tresty byly používány. Všechny odpovědi byly zaznamenány v programu Microsoft Excel a následně z nich byl vypočítán průměr, směrodatná odchylka a stanovena minimální a maximální hodnota.

Tato otázka obsahovala navíc dvě podotázky, a to:

9a) Existuje nějaká souvislost mezi osobní zkušeností rodičů s odměňováním v dětství a mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí?

9b) Existuje nějaká souvislost mezi osobní zkušeností rodičů s trestáním v dětství a mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí?

Stanoveny byly dvě hypotézy.

H_1 - Předpokládáme, že existuje nějaká souvislost mezi osobní zkušeností rodičů s odměňováním v dětství a mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí.

H_2 - Předpokládáme, že existuje nějaká souvislost mezi osobní zkušeností rodičů s trestáním v dětství a mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí.

Obě hypotézy budeme ověřovat pomocí testu Pearsonův chí-kvadrát (test dobré shody).

Výzkumná otázka číslo 10 - Jaký je názor rodičů na použití tělesných trestů?

Tato výzkumná otázka se vztahuje k otázce číslo 12 v dotazníku. Otázka byla polouzavřená. Respondenti volili možnost ze 4 předem připravených odpovědí, nebo mohli zvolit odpověď *Jiné* a svoji odpověď sami vypsát. U jednotlivých odpovědí byly vypočítány relativní i absolutní četnosti a odpovědi znázorněny v grafu. Možnosti *Jiné* využilo 8 respondentů.

Výzkumná otázka číslo 11 - Co je podle rodičů účinnější – odměna, trest, nebo obojí stejně?

Tato výzkumná otázka se vztahuje k otázce číslo 11 v dotazníku, jež byla uzavřená. Respondenti volili možnost z 3 předem připravených odpovědí. U jednotlivých odpovědí byly vypočítány relativní i absolutní četnosti a odpovědi znázorněny v grafu.

6 ANALÝZA VÝSLEDŮ DOTAZNÍKŮ

6.1 Výzkumné otázky

1) Jaká forma trestů je nejvíce používána?

Jako nejčastěji používanou formu trestů rodiče uvádějí domlouvání a vysvětlování (průměr 4,10), druhou nejčastěji využívanou formou je zákaz (televize, PC, ...) (průměr 3,39), poté pak hněv, křik (průměr 2,70), netrestám (průměr 2,27), udělení domácí práce navíc (průměr 2,22), zrušení plánované akce (výlet, sportovní událost, ...) (průměr 2,16), zabavení kapesného (průměr 1,86), přerušování komunikace (nemluví s dítětem, zavření dítěte samotného v pokoji, ...) (průměr 1,84), výprask, facka (průměr 1,79), domácí vězení (průměr 1,64) a úplně nejméně je využíváno klečení v koutě (průměr 1,22).

Možnosti *Jiné* využilo šest respondentů. Těchto šest respondentů není do tabulky zahrnuto, neboť u všech předchozích odpovědí zvolili i určitou možnost na škále 1 až 5 a k tomu zahrkli i možnost *Jiné* a svoji volbu doplnili slovně.

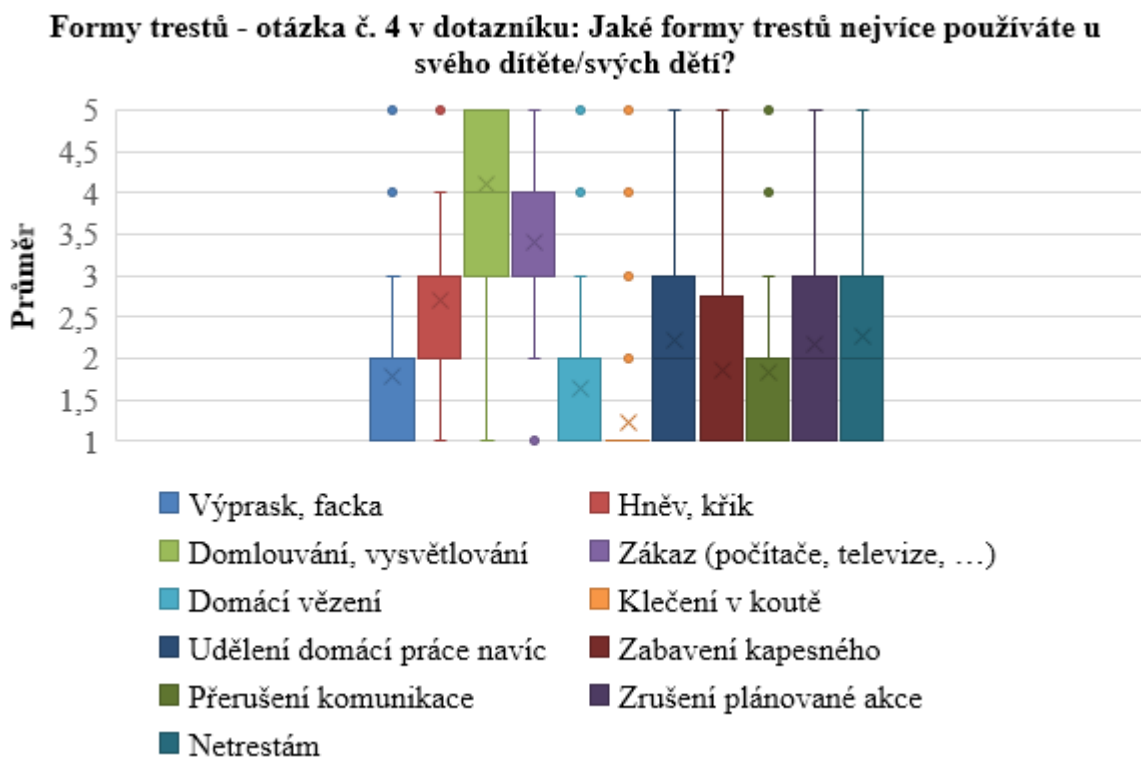
Výčet jednotlivých odpovědí respondentů (odpovědi cituji doslova):

- *Tresty řešíme shodně s partnerem. Většinou po malém chci, aby mi vysvětlil, kde udělal chybu, aby sám pochopil, proč se zlobíme, a upozorním ho, co bude následovat, pokud se situace bude opakovat (podle závažnosti volíme trest, např. zákaz televize).*
- *Jsem proti veškerým trestům.*
- *Občas při opakovaném porušení napsat stokrát třeba "nebudu drzý".*
- *Tělesné cvičení, např. 100 kliků, a pak je odpuštěno.*
- *Nepovolení sladkostí.*
- *Řeknu, že je mi něco líto.*

Tabulka č. 5: Formy trestů

Pořadí	Formy trestů	Průměr	Směrodatná odchylka	Min.	Max.
9.	Výprask, facka	1,79	1,04	1	5
3.	Hněv, křik	2,70	1,01	1	5
1.	Domlouvání, vysvětlování	4,10	0,98	1	5
2.	Zákaz (počítače, televize, ...)	3,39	1,16	1	5
10.	Domácí vězení	1,64	0,94	1	5
11.	Klečení v koutě	1,22	0,71	1	5
5.	Udělení domácí práce navíc	2,22	1,11	1	5
7.	Zabavení kapesného	1,86	1,28	1	5
8.	Přerušování komunikace (nemluvím s dítětem, zavření dítěte samotného v pokoji, ...)	1,84	1,19	1	5
6.	Zrušení plánované akce (výlet, sportovní událost, ...)	2,16	1,26	1	5
4.	Netrestám	2,27	1,30	1	5

Graf č. 5: Formy trestů

2) Jaká forma odměň je nejvíce používaná?

Jako nejčastěji používanou formu odměny uvádějí rodiče slovní pochvalu (průměr 4,48), na druhém místě je pochvala ve formě pohlazení, objetí či polibku (průměr 4,18), dále pak úsměv (průměr 4,11). V menší míře rodiče použijí povolení aktivity, kterou si dítě přeje (průměr 3,45), odměnu ve formě výletu či návštěvy kulturní akce (průměr 3,05), sladkost (průměr 2,48), věcný dárek (průměr 2,4), peněžní dárek (průměr 1,86) a v nejmenší míře byla zvolena možnost *Neodměňuji* (průměr 1,60).

Jedenáct rodičů rovněž zvolilo i jinou možnost, kde uvedlo své vysvětlení či jinou možnost volby odměny. Těchto jedenáct respondentů není do tabulky zahrnuto, protože u všech předchozích odpovědí zvolili i určitou možnost na škále 1 až 5 a k tomu zatrhli i možnost *Jiné* a svoji volbu doplnili slovně.

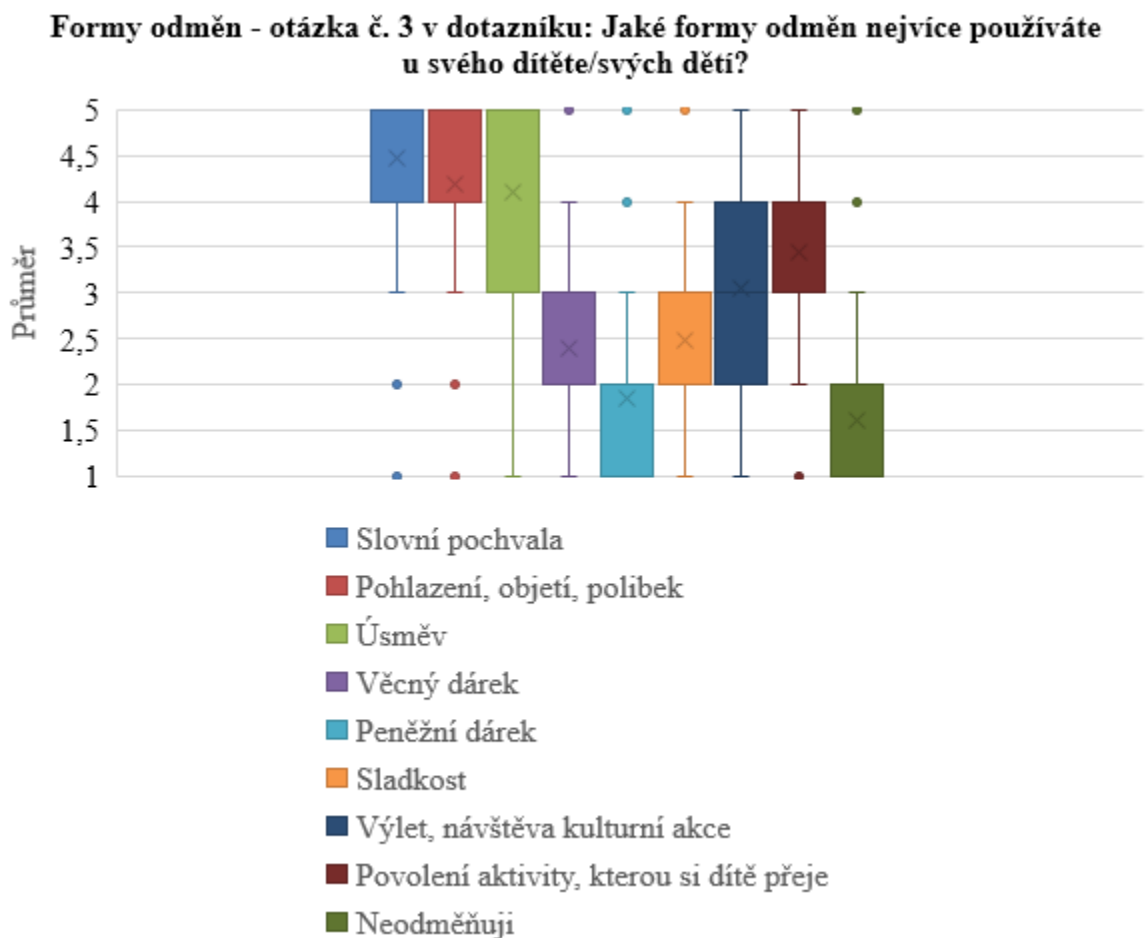
Výčet jednotlivých odpovědí respondentů (odpovědi cituji doslova):

- *Většinou jsou to kombinace. Uvedu příklad: dítě má za sebou koncert, kde vystoupilo. Pochválíme ho, obejmeme a třeba zajdeme do cukrárny, ale to spíš ve stylu „Oslavíme, že se ti to povedlo.“*
- *Velice jej potěšilo, když jsem si s ním šel hrát.*
- *Dcera je ráda, když si spolu hrajeme.*
- *Nic dalšího mě nenapadá.*
- *Spaní u rodičů v pokoji.*
- *Pozitivní zpětná vazba, ne přímo pochvala, jen komentář, že se něco povedlo.*
- *Např. návštěva cukrárny nebo co si dítě přeje.*
- *Odměnou je třeba koupě oblečení.*
- *K odměnám a trestům se kloníme co nejméně, nemyslím si, že je to správné. Snažím se dítě motivovat a učit, aby bylo zodpovědné za své činy a neslo si případně důsledky svých špatných rozhodnutí, která mu z nich samovolně vyplynou. Pokud budu odměňovat běžné věci, které dítě má vykonávat, nebude je dělat pak bez odměn, pokud budu trestat jeho neúspěch nebo to, že něco neuklidí, jen v něm posílím odpor k uklízení, spíše ho nechám, ať si následek nepořádku v pokoji nese samo, ať se stydí před kamarády, rodinnými návštěvami, to je myslím ta neúčinnější cesta, kterou lze praktikovat u všeho a ne jen u mnou uvedeného. Příklad: styl, tohle jsi ale dobře udělal, to se mi dnes líbilo atd.*
- *Návštěva u kamaráda, možnost pozvat si kamaráda.*
- *Neodměňuji TV ani počítačem.*

Tabulka č. 6: Formy odměn

Pořadí	Formy odměn	Průměr	Směrodatná odchylka	Min.	Max.
1.	Slovní pochvala	4,48	0,91	1	5
2.	Pohlazení, objetí, polibek	4,18	1,08	1	5
3.	Úsměv	4,11	1,17	1	5
7.	Věcný dárek	2,40	1,01	1	5
8.	Peněžní dárek	1,86	1,07	1	5
6.	Sladkost	2,48	1,03	1	5
5.	Výlet, návštěva kulturní akce	3,05	0,98	1	5
4.	Povolení aktivity, kterou si dítě přeje (PC, TV, ...)	3,45	1,15	1	5
9.	Neodměňuji	1,60	1,07	1	5

Graf č. 6: Formy odměn

3) Jaké jsou nejčastější příčiny odměňování dětí?

První kategorie se týká odměňování za cokoliv, co je spojené se školou či volnočasovými aktivitami.

Do této kategorie bylo zařazeno 66 odpovědí respondentů.

Druhá kategorie se týká odměňování za poslušnost, dobré chování.

Do této kategorie bylo zařazeno 60 odpovědí respondentů.

Třetí kategorie byly odměny za veškerou pomoc, ať už v domácnosti, na zahradě, splnění zadané činnosti či zadané práce.

Do této kategorie bylo zařazeno 53 odpovědí respondentů

Čtvrtá kategorie zahrnuje odpovědi, kdy respondenti neuvádějí úplně přesně příčiny odměňování, ale spíše vysvětlují, proč odměny používají, nebo naopak nepoužívají. Jsou to odpovědi, které nešly úplně přesně zařadit do předchozích tří kategorií.

Do této kategorie bylo zvoleno 10 odpovědí respondentů.

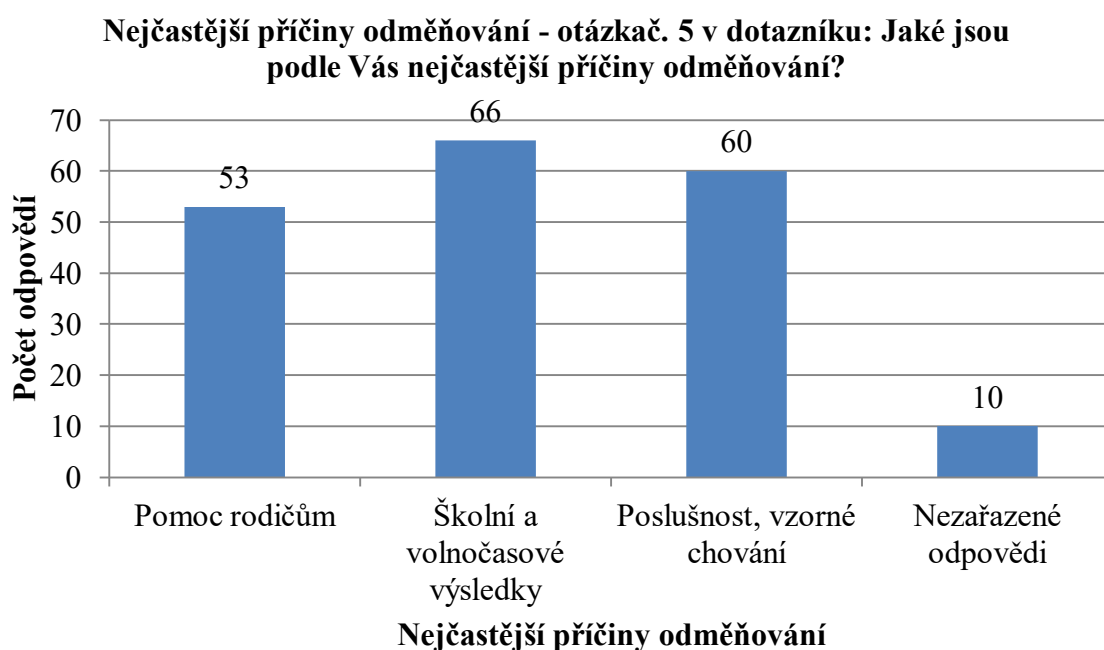
Z níže uvedené tabulky vyplývá, že nejčastější příčinou odměňování jsou školní a volnočasové výsledky. Celkem bylo uvedeno 66 odpovědí (34,9 %), spadajících do této kategorie. Druhým nejčastějším důvodem je poslušnost, vzorné chování. Do této kategorie bylo zahrnuto celkem 60 odpovědí (31,8 %). Dále pak 53 odpovědí (28,0 %) bylo v kategorii pomoc rodičům či prarodičům. 10 odpovědí (5,3 %) nešlo zcela zařadit do žádné z kategorií, neboť odpovědi nebyly zcela přesně formulovány jako odpovědi na otázku, týkající se příčin odměňování.

Výčet všech jednotlivých odpovědí je uveden v příloze na konci práce.

Tabulka č. 7: Nejčastější příčiny odměňování

Příčiny odměňování	Relativní četnost	Absolutní četnost
Pomoc rodičům či prarodičům	53	28,0 %
Školní a volnočasové výsledky	66	34,9 %
Poslušnost, vzorné chování	60	31,8 %
Nezařazené odpovědi	10	5,3 %
Celkem	189	100 %

Graf č. 7: Nejčastější příčiny odměňování

4) Jaké jsou nejčastější příčiny trestání dětí?

První kategorie byly odpovědi týkající se trestání za zlobení, neposlušnost a neslušné chování.

Do této kategorie bylo zařazeno 142 odpovědí respondentů.

Druhá kategorií je trestání za bití či jakékoliv ubližování druhým, vulgarity, lajdáctví a krádeže.

Do této kategorie bylo zařazeno 29 odpovědí respondentů.

Třetí kategorie se týká trestání za cokoliv, co je spojené se školou a školními povinnostmi.

Do této kategorie bylo zařazeno 28 odpovědí respondentů.

Čtvrtá kategorie zahrnuje odpovědi, které se týkají trestání za odmítání pomoci, lenost, neplnění povinností.

Do této kategorie bylo zvoleno 22 odpovědí respondentů

Z níže uvedené tabulky vyplývá, že nejčastější příčinou trestání je zlobení, neposlušnost a neslušné chování. Tato odpověď byla uváděna nejčastěji. Protože někteří respondenti uvedli v jednom dotazníku více odpovědí, které nakonec spadaly do této kategorie, konečným číslem je u této kategorie 142 odpovědí (64,2 %). Druhou nejčastější příčinou trestání je ubližování druhým, vulgarity, lajdáctví a krádeže. Celkem bylo 29 odpovědí (13,1 %), spadajících do této kategorie. Dále pak 28 odpovědí (12,7 %) spadajících do kategorie špatné školní výsledky, zanedbání školních povinností. Nejméně uváděné byly odpovědi v kategorii odmítání pomoci, lenost, neplnění povinností. Zde bylo pouze 22 odpovědí (10,0 %).

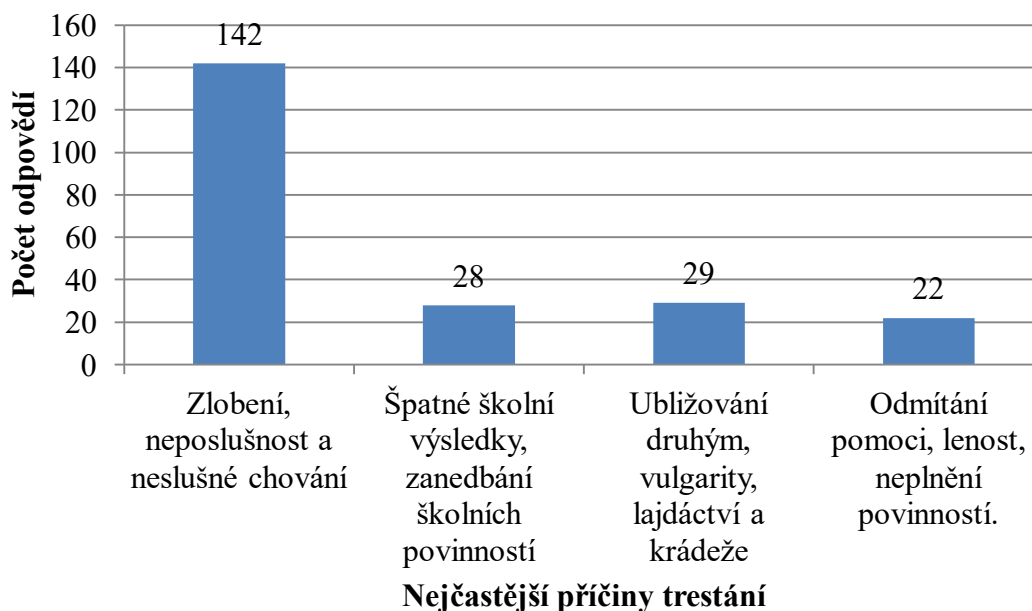
Výčet všech jednotlivých odpovědí je uveden v příloze na konci práce.

Tabulka č. 8: Nejčastější příčiny trestání

Příčiny trestání	Relativní četnost	Absolutní četnost
Zlobení, neposlušnost a neslušné chování	142	64,2 %
Špatné školní výsledky, zanedbání školních povinností	28	12,7 %
Ubližování druhým, vulgarity, lajdáctví a krádeže	29	13,1 %
Odmítání pomoci, lenost, neplnění povinností	22	10,0 %
Celkem	221	100 %

Graf č. 8: Nejčastější příčiny trestání

Nejčastější příčiny trestání - otázka č. 6 v dotazníku: Jaké jsou podle Vás nejčastější příčiny trestání?

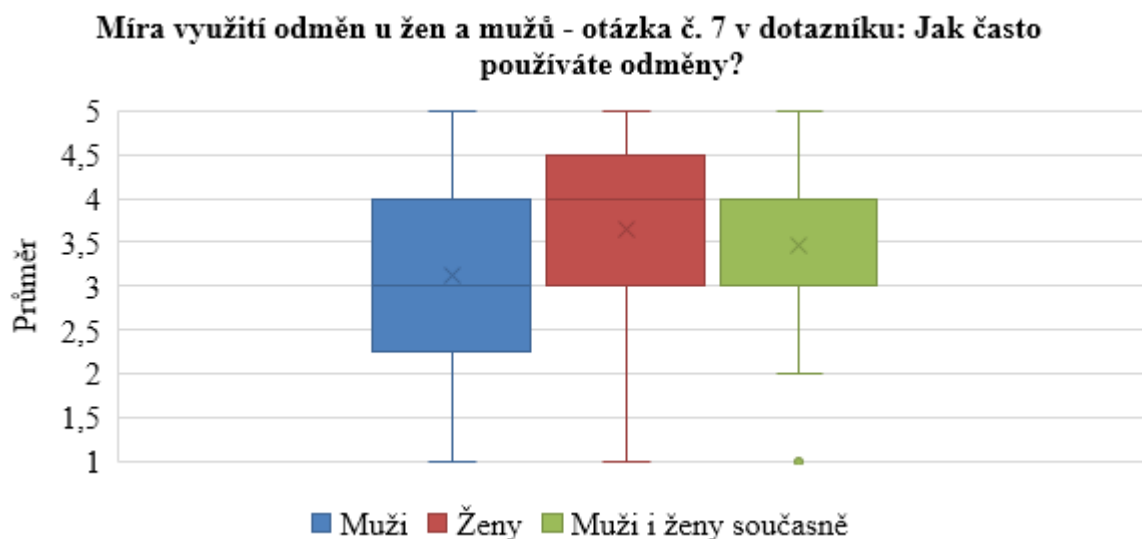
5) Jaká je míra využití odměn u žen a mužů?

U žen je průměrná hodnota využití odměn 3,65 a mužů 3,13. U obou pohlaví současně je průměrná hodnota 3,46. Z výsledků vidíme, že průměrná hodnota míry využití odměn, je vyšší u žen než u mužů.

Tabulka č. 9: Míra využití odměn u žen a mužů

Pohlaví	Průměr	Směrodatná odchylka	Min.	Max.
Muži	3,13	0,91	1	5
Ženy	3,65	1,00	1	5
Muži i ženy současně	3,46	1,00	1	5

Graf č. 9: Míra využití odměn u žen a mužů

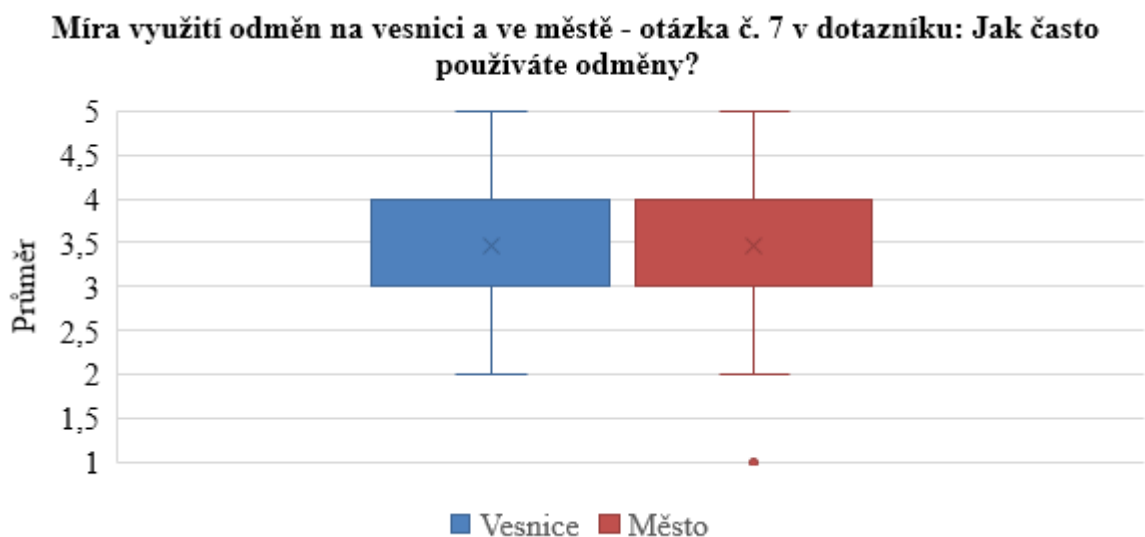
5a) Jaká je míra využití odměn u rodičů žijících v prostředí vesnic a jaká u rodičů žijících v prostředí větších měst?

Míra využití odměn na vesnici je v průměru 3,47 a míra využití odměn ve městě je v průměru 3,45. Zde nám z výsledků vyplývá, že průměrná hodnota míry využití odměn, je nepatrně vyšší u rodičů žijících v prostředí vesnic než u rodičů žijících v prostředí větších měst.

Tabulka č. 10: Míra využití odměn na vesnici a ve městě

Bydliště	Průměr	Směrodatná odchylka	Minimum	Maximum
Vesnice	3,47	0,94	2	5
Město	3,45	1,05	1	5

Graf č. 10: Míra využití odměn na vesnici a ve městě

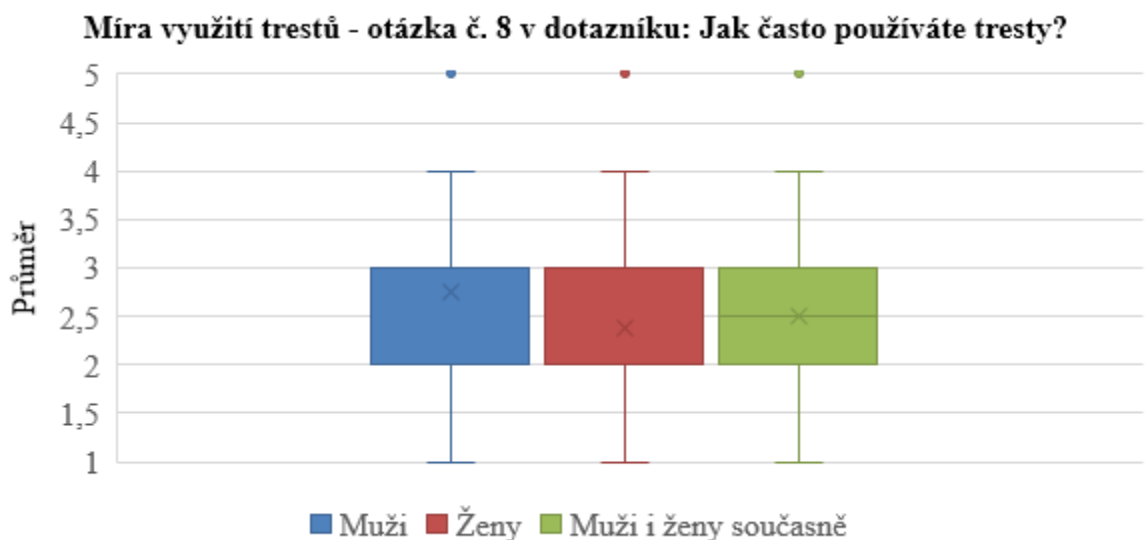
6) Jaká je míra využití trestů u žen a mužů?

U žen je průměrná hodnota využití trestů 2,38 a mužů 2,74. U obou pohlaví současně je průměr 2,51. Z výsledků vidíme, že průměrná hodnota míry využití trestů, je vyšší u mužů než u žen.

Tabulka č. 11: Míra využití trestů u žen a mužů

Pohlaví	Průměr	Směrodatná odchylka	Min.	Max.
Muži	2,74	0,96	1	5
Ženy	2,38	0,83	1	5
Muži i ženy současně	2,51	0,89	1	5

Graf č. 11: Míra využití trestů u žen a mužů

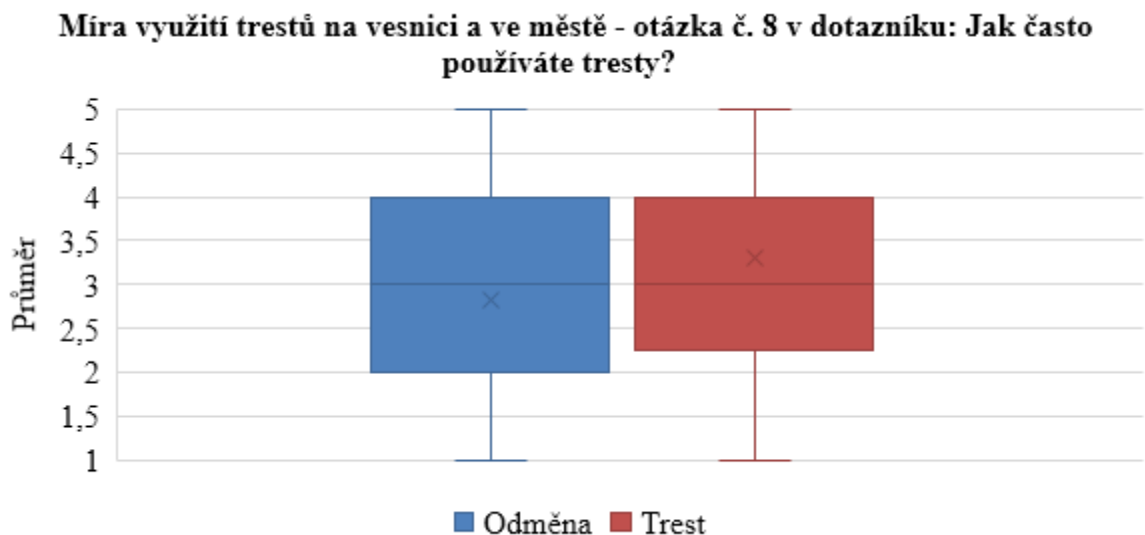
6a) Jaká je míra využití trestů u rodičů žijících v prostředí vesnic a jaká u rodičů žijících v prostředí větších měst?

Míra využití trestů na vesnici je v průměru 2,68 a míra využití trestů ve městě je v průměru 2,37. Zde nám z výsledků vyplývá, že průměrná hodnota míry využití trestů, je vyšší u rodičů žijících v prostředí vesnic než u rodičů žijících v prostředí větších měst.

Tabulka č. 12: Míra využití trestů na vesnici a ve městě

Bydliště	Průměr	Směrodatná odchylka	Min.	Max.
Vesnice	2,68	0,84	1	4
Město	2,37	0,91	1	5

Graf č. 12: Míra využití trestů na vesnici a ve městě

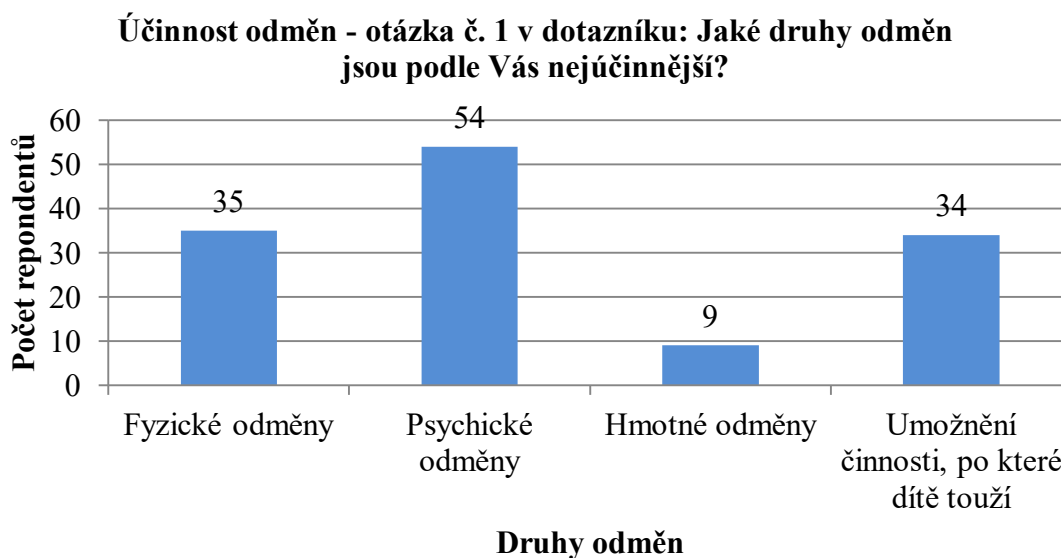
7) Jaké odměny jsou neúčinnější z pohledu rodičů?

Nejvíce rodičů, a sice 54 (40,9 %) uvádí, že neúčinnější jsou odměny psychické, dále pak odměny fyzické, které uvedlo 35 rodičů (26,5 %). Třetí nejvyužívanější odměnou je umožnění činnosti, po níž dítě touží. Tuto možnost zvolilo 34 rodičů (25,8 %). Nejméně často jsou využívány hmotné odměny. Ty zvolilo pouze 9 rodičů (6,8 %).

Tabulka č. 13: Účinnost odměn

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Fyzické odměny	35	26,5 %
Psychické odměny	54	40,9 %
Hmotné odměny	9	6,8 %
Umožnění činnosti, po které dítě touží	34	25,8 %
Celkem	132	100 %

Graf č. 13: Účinnost odměn

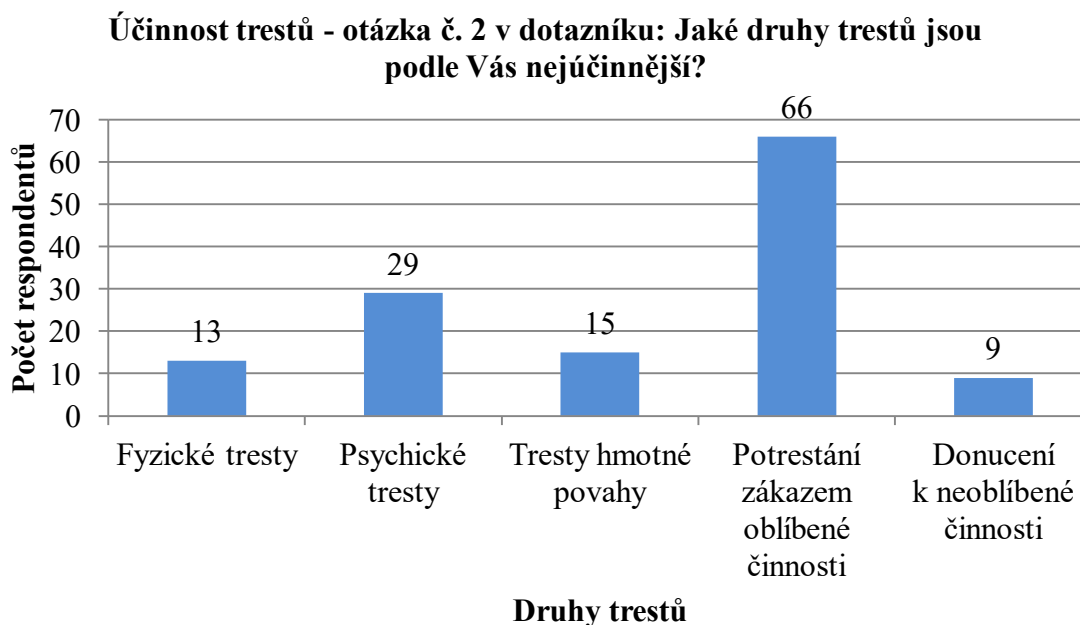
8) Jaké tresty jsou nejúčinnější z pohledu rodičů?

Nejvíce rodičů, celkem 66 (50,0 %) uvádí, že nejúčinnější je potrestání zákazem oblíbené činnosti. Druhým nejúčinnějším trestem jsou tresty psychické, kterých využívá 29 rodičů (22,0 %), dále jsou to tresty hmotné povahy, jichž využívá 15 rodičů (11,4 %). Fyzické tresty volilo 13 rodičů (9,8 %) a nejméně často volená odpověď byla donucení k neoblíbené činnosti. Tuto odpověď zvolilo pouze 9 rodičů (6,8 %).

Tabulka č. 14: Účinnost trestů

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Fyzické tresty	13	9,8 %
Psychické tresty	29	22,0 %
Tresty hmotné povahy	15	11,4 %
Potrestání zákazem oblíbené činnosti	66	50,0 %
Donucení k neoblíbené činnosti	9	6,8 %
Celkem	132	100 %

Graf č. 14: Účinnost trestů

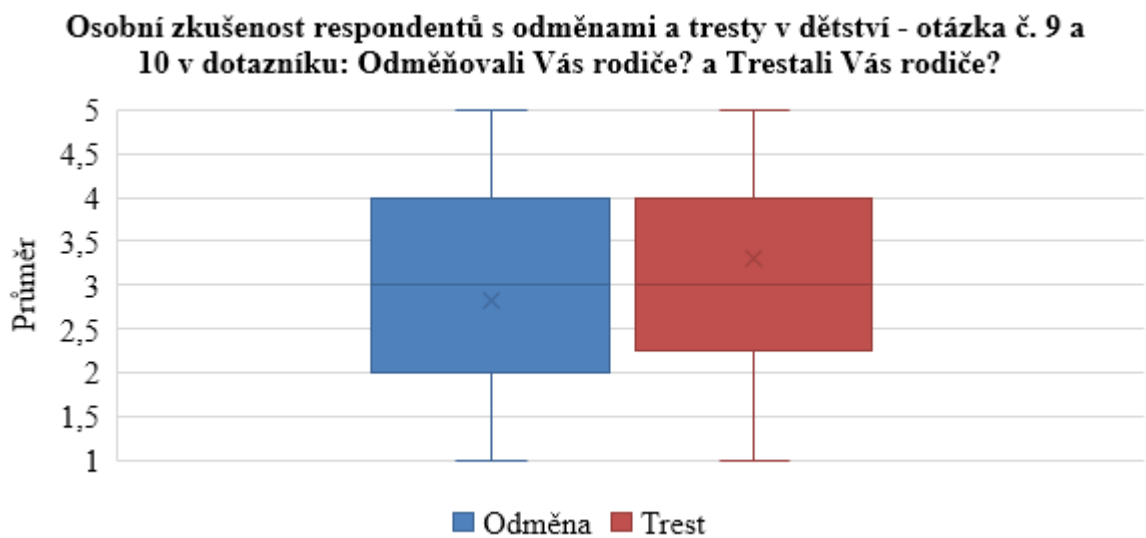
9) Jaká je osobní zkušenost rodičů s odměnami a tresty v dětství?

Průměrná hodnota míry využití odměn v respondentově dětství je 2,82 a průměrná hodnota míry využití trestů v respondentově dětství je 3,30.

Tabulka č. 15: Osobní zkušenost respondentů s odměnami a tresty v dětství

Osobní zkušenost	Průměr	Směrodatná odchylka	Min.	Max.
Odměna	2,82	1,03	1	5
Trest	3,30	1,21	1	5

Graf č. 15: Osobní zkušenost respondentů s odměnami a tresty v dětství

9a) Existuje nějaká souvislost mezi osobní zkušeností rodičů s odměňováním v dětství a mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí?

$1H_0$ - Osobní zkušenost rodičů s odměňováním v dětství nesouvisí s mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí.

$1H_A$ – Osobní zkušenost rodičů s odměňováním v dětství souvisí s mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí.

Četnosti na škále jsem počítala z otázek 7 a 9 v dotazníku.

Tabulka č. 16: Kontingenční tabulka pro $1H$

		Odměňovali Vás rodiče? (1=ne, 5=ano)					celkem
		1	2	3	4	5	
Jak často používáte odměny? (1=vůbec, 5=denně)	1	2	1	0	0	0	3
	2	5	6	5	0	2	18
	3	10	13	17	8	2	50
	4	8	4	11	8	5	36
	5	2	3	6	5	9	25
	celkem	27	27	39	21	18	132

Chí-kvadrát na této kontingenční tabulce nelze provést, protože nejsou splněny podmínky dobré aproximace – tabulka obsahuje příliš nízké četnosti. Před výpočtem p-hodnoty je potřeba sloučit některé kategorie tak, aby byly splněny podmínky dobré aproximace. Způsob sloučení je patrný z následující tabulky.

Tabulka č. 17: Kontingenční tabulka a chí-kvadrát test pro $1H$

Chí-kvadrát test p-hodnota: 0,02		Odměňovali Vás rodiče? (1=ne, 5=ano)				celkem
		1	2	3	4+5	
Jak často používáte odměny? (1=vůbec, 5=denně)	1+2	7	7	5	2	21
	3	10	13	17	10	50
	4	8	4	11	13	36
	5	2	3	6	14	25
	celkem	27	27	39	39	132

P-hodnota chí-kvadrát testu 0,02 je nižší než 0,05. Nulovou hypotézu tedy zamítáme. Byla prokázána souvislost mezi odměňováním v dětství a mírou využití odměn u svých dětí.

9b) Existuje nějaká souvislost mezi osobní zkušeností rodičů s trestáním v dětství a mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí?

$2H_0$ - Osobní zkušenost rodičů s trestáním v dětství nesouvisí s mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí.

$2H_A$ – Osobní zkušenost rodičů s trestáním v dětství souvisí s mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí.

Četnosti na škále jsem počítala z otázek 8 a 10 v dotazníku.

Tabulka č. 18: Kontingenční tabulka pro $2H$

		Trestali Vás rodiče? (1=ne, 5=ano)					celkem
		1	2	3	4	5	
Jak často používáte tresty? (1=vůbec, 5=denně)	1	5	1	3	2	5	16
	2	2	15	16	8	10	51
	3	1	6	21	8	13	49
	4	1	1	6	4	2	14
	5	1	0	0	1	0	2
	celkem	10	23	46	23	30	132

Chí-kvadrát na této kontingenční tabulce nelze provést, protože nejsou splněny podmínky dobré aproximace – tabulka obsahuje příliš nízké četnosti. Před výpočtem p-hodnoty je potřeba sloučit některé kategorie, tak aby byly splněny podmínky dobré aproximace. Způsob sloučení je patrný z následující tabulky.

Tabulka č. 19: Kontingenční tabulka a chí-kvadrát test pro $2H$

Chí-kvadrát test p-hodnota: 0,26		Trestali Vás rodiče? (1=ne, 5=ano)			
		1+2	3	4+5	celkem
Jak často používáte tresty? (1=vůbec, 5=denně)	1	6	3	7	16
	2	17	16	18	51
	3	7	21	21	49
	4+5	3	6	7	16
	celkem	33	46	53	132

P-hodnota chí-kvadrát testu 0,26 je vyšší než 0,05. Nulovou hypotézu tedy nezamítáme. Nebyla prokázána souvislost mezi osobní zkušeností rodičů s trestáním v dětství s mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí.

10) Jaký je názor rodičů na použití tělesných trestů?

Celkem 55 rodičů (41,7 %) uvedlo, že tělesné tresty používají pouze v lehčích formách, 40 rodičů (30,3 %) používá tělesné tresty jen výjimečně a 28 rodičů (21,2 %) tělesné tresty nepoužívá vůbec. 6 rodičů (4,5 %) si myslí, že tělesný trest je nezbytný. Možnost *Jiné* bez volby jakékoliv jiné předchozí možnosti zvolili 3 respondenti (2,3 %).

5 respondentů zvolilo jednu z předvolených možností a k tomu zvolilo i kolonku *Jiná odpověď*, kde uvedlo vysvětlení své předchozí volby odpovědi. Proto těchto pět respondentů není zahrnuto do tabulky.

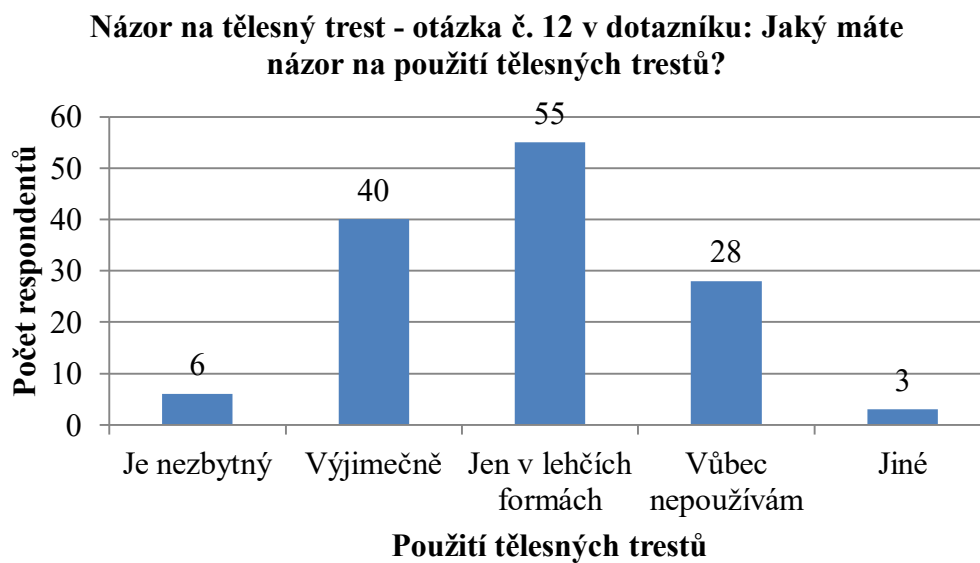
Výčet jednotlivých odpovědí respondentů (odpovědi cituji doslova):

- *Záleží na věku dítěte, u malého je lehké plácnutí účinné, u staršího už lze vysvětlit.*
- *Občas dát na zadek je účinnější než opakovaně vysvětlovat.*
- *Lehčí tělesný trest plácnutí po zadku je pro mne přípustný u předškolních dětí, pak už ne.*
- *Dle uznávaného psychologa chápou děti do 3 let přes zadek. Takže dříve plácnutí po ruce, od 3 let nic.*
- *Používám výjimečně a v lehčí formě.*
- *Při opakovaném neuposlechnutí nebo odmítnutí plácnutí po zadku nebo přes ruku.*
- *Nejsem vyznavačem tělesných trestů, občas stačí plesknutí jen naznačit.*
- *Jediné, co uznávám, je třepnutí přes ruku u malého dítěte. Klukovi je 7 a tělesné tresty nejsou nutné.*

Tabulka č. 20: Názor respondentů na použití tělesných trestů

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Je nezbytný	6	4,5 %
Výjimečně	40	30,3 %
Jen v lehčích formách	55	41,7 %
Vůbec nepoužívám	28	21,2 %
Jiné	3	2,3 %
Celkem	132	100 %

Graf č. 16: Názor respondentů na použití tělesných trestů

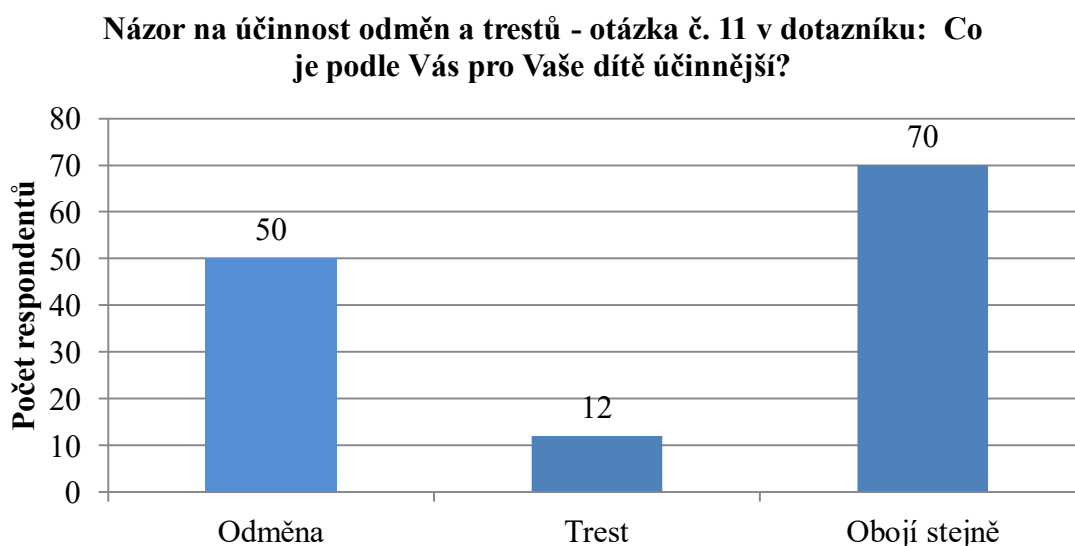
11) Co je podle rodičů účinnější – odměna, trest, nebo obojí stejně?

50 respondentů (37,9 %) uvedlo, že jsou podle nich účinnější odměny, 12 respondentů (9,1%) uvedlo, že jsou podle nich účinnější tresty, a 70 respondentů (53,0 %) uvedlo, že odměny i tresty jsou stejně účinné.

Tabulka č. 21: Názor respondentů na účinnost odměn a trestů

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Odměna	50	37,9 %
Trest	12	12,1 %
Obojí stejně	70	53,0 %
Celkem	132	100 %

Graf č. 17: Názor respondentů na účinnost odměn a trestů

7 ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme se věnovali problematice odměn a trestů ve výchově dětí mladšího školního věku z pohledu rodičů. V teoretické části jsme se v první kapitole zaměřili na pojem rodina a na její funkce. V druhé kapitole jsme se věnovali výchově a výchovným cílům. V kapitole třetí jsme se věnovali pojmům, jako jsou odměny a tresty, které jsou součástí výchovy a jež jsou v každé rodině uplatňovány jinou formou a z jiných příčin. Rozebrali jsme využití odměn a trestů, druhy odměn a trestů, jejich funkce i rizika. V poslední čtvrté kapitole jsme se zabývali charakteristikou mladšího školního věku a vývojovými etapami mladšího školního věku. V praktické části jsme zkoumali, zda rodiče své děti odměňují či trestají, jakou formu odměn a trestů využívají a do jaké míry jsou odměny a tresty využívány.

Hlavním cílem mé práce bylo zjistit, zda se odměňování a trestání liší v závislosti na místě bydliště a zda odměny a tresty uplatňují více muži, či ženy. Cílovou skupinou pro nás byli rodiče dětí mladšího školního věku žijící ve Zlínském kraji. Zvolila jsem si metodu kvantitativního výzkumu a jako nástroj jsem využila dotazník, který vyplnilo 132 rodičů.

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že jako odměnu rodiče nejčastěji volí slovní pochvalu a nejvíce odměňují za školní a volnočasové úspěchy. Jako trest rodiče nejvíce uplatňují domlouvání a vysvětlování. Nejčastější příčina trestání je zlobení, neposlušnost a neslušné chování. Z výsledků šetření můžeme také vyčíst, že více než polovina dotázaných si myslí, že odměna i trest jsou účinné stejně. Pohled na tresty se u mnoha rodičů v dnešní době změnil. Dříve byl trest hojně využíván, dnes však ustupuje do pozadí, rodiče volí liberální styl výchovy s přemírou odměn. Důležité ovšem je, stanovit si jasné hranice, které dítě bude respektovat a nebude se je snažit překračovat. Co se týká tělesných trestů, zde rodiče nejčastěji volili odpověď, že tělesné tresty uznávají jen v lehčích formách.

Ověřovali jsme rovněž dvě hypotézy, v nichž bylo naším cílem zjistit, zda existuje nějaká souvislost mezi osobní zkušeností rodičů s odměňováním a trestáním v dětství a mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí. Z výsledků nám vyplývá, že byla prokázána souvislost mezi odměňováním v dětství a mírou využití odměn u svých dětí, avšak nebyla prokázána souvislost mezi osobní zkušeností rodičů s trestáním v dětství a mírou využití těchto výchovných prostředků při výchově vlastních dětí.

Jelikož se názory na odměny a tresty ve výchově u odborníků a laiků velmi často liší, je žádoucí, abychom se tématu odměn a trestům ve výchově dětí věnovali i nadále a hledali

nové možnosti či způsoby, jak tyto výchovné prostředky správně uplatňovat, aby byly prospěšné pro rodiče, ale i jejich děti. K tomu by mohla být nápomocna i má bakalářská práce. Rodiče se po přečtení mohou zamyslet, jakým způsobem své děti vychovávají právě oni a zda vždy volí správné výchovné prostředky, kterými bezesporu odměny a tresty jsou. Měli by však mít vždy na paměti, že každé dítě je jedinečná osobnost, a proto musí ke každému jedinci přistupovat individuálně.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázni, aneb, Kázeňské prostředky*. Praha: ISV, 2004, ISBN 8086642143.
- [2] ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-273-7.
- [3] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. 2007, ISBN 978-80-247-1369-4.
- [4] KOLDEOVÁ, Lujza. *Tresty vo výchove*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015, ISBN 978-80-8168-197-4.
- [5] KOPŘIVA, Pavel a kol. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála, 2008, ISBN 978-80-904030-0-0.
- [6] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, *Vývojová psychologie 2.*, Praha: Grada publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- [7] MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém nebo po zlém?* Praha: Portál. 2000, ISBN 80-7178-486-9.
- [8] MATĚJČEK, Zdeněk a Marie POKORNÁ. *Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Jinočany: H & H, 1998, ISBN 80-86022-21-8.
- [9] MATOUŠEK Oldřich, *Rodina jako instituce a vztahová síť*, Sociologické nakladatelství (Slon) Praha 2003, ISBN 8086429-19-9.
- [10] MERTIN, Václav. *Výchovné maličkosti: průvodce výchovou dítěte do 12 let*. Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-7367-857-9.
- [11] PRŮCHA, Jan a kol. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-647-6.
- [12] ROGGE, Jan-Uwe. *Děti potřebují hranice*. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-330-7.
- [13] ROGGE, Jan-Uwe. *Rodiče určují hranice*. Praha: Portál, 2013, ISBN 978-80-262-0533-3.
- [14] STŘELEČEK, Stanislav. *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Paido, 2005, ISBN 80210-3687-7.

- [15] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012, ISBN 978-80-246-2153-1.
- [16] VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí*. Praha: Grada, 2004, ISBN 80-247-0814-0.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Tzv. Takzvaně, takzvaný

Tj. To je

Atd. A tak dále

Resp. Respektive

Kol. Kolektiv

Min. Minimum

Max. Maximum

Aj. A jiné

Apod. A podobně

Např. Například

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Pohlaví respondentů

Tabulka č. 2: Věk respondentů

Tabulka č. 3: Bydliště respondentů

Tabulka č. 4: Počet vychovávaných dětí

Tabulka č. 5: Formy trestů

Tabulka č. 6: Formy odměn

Tabulka č. 7: Nejčastější příčiny odměňování

Tabulka č. 8: Nejčastější příčiny trestání

Tabulka č. 9: Míra využití odměn u žen a mužů

Tabulka č. 10: Míra využití odměn na vesnici a ve městě

Tabulka č. 11: Míra využití trestů u žen a mužů

Tabulka č. 12: Míra využití trestů na vesnici a ve městě

Tabulka č. 13: Účinnost odměn

Tabulka č. 14: Účinnost trestů

Tabulka č. 15: Osobní zkušenost respondentů s odměnami a tresty v dětství

Tabulka č. 16: Kontingenční tabulka pro 1H

Tabulka č. 17: Kontingenční tabulka a chí-kvadrát test pro 1H

Tabulka č. 18: Kontingenční tabulka pro 2H

Tabulka č. 19: Kontingenční tabulka a chí-kvadrát test pro 2H

Tabulka č. 20: Náзор respondentů na použití tělesných trestů

Tabulka č. 21: Náзор respondentů na účinnost odměn a trestů

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

Graf č. 2: Věk respondentů

Graf č. 3: Bydliště respondentů

Graf č. 4: Počet vychovávaných dětí

Graf č. 5: Formy trestů

Graf č. 6: Formy odměn

Graf č. 7: Nejčastější příčiny odměňování

Graf č. 8: Nejčastější příčiny trestání

Graf č. 9: Míra využití odměn u žen a mužů

Graf č. 10: Míra využití odměn na vesnici a ve městě

Graf č. 11: Míra využití trestů u žen a mužů

Graf č. 12: Míra využití trestů na vesnici a ve městě

Graf č. 13: Účinnost odměn

Graf č. 14: Účinnost trestů

Graf č. 15: Osobní zkušenost respondentů s odměnami a tresty v dětství

Graf č. 16: Názor respondentů na použití tělesných trestů

Graf č. 17: Názor respondentů na účinnost odměn a trestů

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Příčiny odměňování

P II: Příčiny trestání

P III: Dotazník

PŘÍLOHA P I: PŘÍČINY ODMĚŇOVÁNÍ

Výčet jednotlivých odpovědí – příčiny odměňování (otázka č. 5 v dotazníku).

První kategorie byly odpovědi týkající se veškeré pomoci, ať už v domácnosti, na zahradě, splnění zadané činnosti či zadané práce.

Pomoc v domácnosti (8x)	Práce navíc bez příkazu	Za každou snahu odvedení práce či činnosti	Za úklid a pomoc mimo svou povinnost
Samostatná činnost navíc	Práce na zahradě, v domácnosti, v dílně	Plnění úkolů	Pomoc v domácnosti (vyluxuje, utře prach), pohlídá mi malou, když nestíhám
Dobrá spolupráce	Domácí práce mimo rámec povinností	Uklidí sama od sebe	Pomoc doma i druhým
Uklizený pokoj	Pomoc bez vyzvání	Splnění nějaké nepopulární činnosti	Dítě vykoná pozitivní činnost
Úklid, čistota	Úklid pokoje, práce v kuchyni, nákup, pomoc babičce	Nakupování, práce na zahradě	Uklízení v domácnosti navíc
Ustete si, připraví stůl na společnou večeři	Úklid, pomoc starým lidem	Pomoc mamince a na zahradě	Dobrovolná pomoc (např. babičce nebo v domácnosti) z vlastní iniciativy
Zvládnutí činnosti mimo běžný rámec	Příjemné překvapení (uklidí sám od sebe, pomůže atd.)	Pokud dítě, aniž by to mělo za povinnost, pomáhá při jakékoliv činnosti	Ochota, pomoc 2x

Když samo od sebe např. ustele postel, to, co nemusím připomínat, aby udělalo. Pomoc při domácích pracích	Pomůže sám od sebe s domácími pracemi, přichystá mi dárek (např. obrázek)	Něco pěkného vyrobí, postaví, pomůže při domácích pracích, pomůže mladší sestře	Úklid, nějaká drobná pomoc
Něco vykonané nad běžný rámec	Pomoc při domácích pracích	Za dobře odvedenou práci, když se něco povede	Provedení domácí práce navíc
Samostatná pomoc v domácnosti	Aktivita nad rámec povinností	Uklízení svých věcí	Dobře vykonaná pomoc v domácnosti 2x
Dítě s něčím pomůže	Čistota a úklid pokoje, pomáhání v domácnosti	Snaha o dosažení nějakého cíle, pomoc v domácnosti	Hlídání mladšího sourozence

Druhá kategorie je odměňování ve spojení se školou či volnočasovými aktivitami.

Za dobré, hezké známky 24x	Dobré výsledky ve škole 13x	Úspěch ve škole či volnočasových aktivitách, sportu 15x	Za vysvědčení 7x
Pěkná známka, žádná poznámka, dobře odvedeny trénink a zápas	Nejvíce oceňuji samotnou snahu dětí si z vlastní vůle zlepšit prospěch ve škole.	Odměnu dávám za snahu ve škole. Ne za známky	Vydařený výkon ve škole, když se prostě něco povede :) - náš potomek funguje na pozitivní motivaci
Jednička ve škole	Když se dobře učí		

Třetí kategorií je poslušnost, dobré chování.

Dobré, hezké chování 15x	Poslušnost 8x	Splnění zadaných úkolů a povinností 5x	Snaha 5x
Pomoc starým lidem	Příkladné chování k sourozenci a rodině	Neodmlouvá	Když poslouchá a udělá, co se mu řekne bez odmlouvání
Cokoliv dítě udělá bez příkazu	Když se mu něco povede	Když je potichu, když já mám práci	Chová se slušně (zdraví, pomáhá spolužákovi)
Pořádek ve věcech, rozdělí se o sladkost se sourozencem	Když poslechne a hraje si v klidu, pokud mám práci a žena není doma	Jakýkoliv úspěch, dobře zvládnutá situace, úspěšné zvládnutí problému, vše, co se povede	Když udělá něco navíc, chová se velmi hezky, např. v obchodě, dokončí nějaký úkol
Slušné jednání	Radost z úspěchu	Chová se čestně	Když se mu něco povede
Radost, úspěch, zlepšení se, dodržení daného slova	Samo od sebe udělá něco, co má	Mimořádný výkon dítěte	Naučení se nějaké dovednosti navíc
Za úspěch, za trpělivost	Rozvíjení talentu a dovedností		

Poslední, **čtvrtou kategorií** jsou odpovědi, kdy respondenti neuvádějí úplně přesně příčiny odměňování, ale spíše vysvětlují, proč odměny používají nebo nepoužívají.

Odměňuji, když chci, není to závislé na nějaké činnosti	Moc neodměňuji, děti mají dělat věci samozřejmě	Odměňuji, když uznám za vhodné	Odměňuji, protože jsem to slíbila (motivace)
Dítěti se něco povede od krásného obrázku po vysvědčení	Odměňuji jen tak, pro radost	Neodměňuji, zneživá toho	Moc neodměňuji, dítě se má učit dělat vše bez odměny
Splnění dlouho očekávaného cíle, nebo naopak nečekané splnění klidně i malého cíle	Slovním odměněním, pohlazením, pomuchláním odměňují co nejčastěji cokoliv, co se povede. Školní výhry odměňuji kinem, výletem, stráveným časem navíc		

PŘÍLOHA P II: PŘÍČINY TRESTÁNÍ

Výčet jednotlivých odpovědí – příčiny trestání (otázka č. 6 v dotazníku).

První kategorie byly odpovědi týkající zlobení, neposlušnosti a nevhodného chování.

Neférové jednání 1x	Překračování mantinelů 1x	Otravování 1x	Zlobení 1x
Vzdor dítěte. Když dítě nesouhlasí s rodičem. Trestání neuznávám 1x	Dítě udělá velký prohřešek 1x	Když udělá dítě něco, co má zakázáno 1x	Trestám velmi výjimečně. Jen snad, když neposlouchá 1x
Neposlušnost 35x	Vzdor dítěte 1x	Nevhodné chování 11x	Vztekaní, nadávání 4x
Odmlouvání 37x	Lhaní 27x	Zapírání 1x	Pomlouvání 1x
Nebezpečné chování (např. odpoutávání se v autě za jízdy, přebíhání ulice bez rozhlédnutí) 1x	Nedodržení slibu a dohodnutých pravidel 5x	Drzost 7x	Nimrání se v jídle 1x
Zklamání 1x	Nedochvilnost 1x	Neváží si věci 1x	

Druhá kategorie se týká trestání ve spojení se školou a školními povinnostmi.

Špatné známky a výsledky ve škole 13x	Poznámky ve škole 6x	Pozdní příchody ze školy domů 2x	Zanedbávání školy 5x
Špatné vysvědčení 1x	Nepořádek ve věcech a aktovce 1x		

Třetí kategorií je bití či jakékoliv ubližování jiným, vulgarity, lajdáctví a krádeže.

Do této kategorie bylo zařazeno 29 odpovědí respondentů.

Krádež 8x	Hrubost 1x	Týrání 1x	Lajdáctví 2x
Nevhodné chování vůči sourozenci či jiným dětem, bití a hádky se sourozenci 14x	Sprosté mluvení 1x	Ubližování zvířatům a lidem 2x	

Čtvrtá kategorie zahrnuje odpovědi, které se týkají odmítání pomoci, lenosti, neplnění povinností.

Nepořádek a neuklizení 11x	Lenost 4x	Lhostejnost 2x	Odmítnutí pomoci 1x
I přes několikeré připomenutí nesplnění povinnosti 1x	Naprostá ignorace plnění základních domácích povinností 1x	Nedodržování nutných pravidel soužití (neuklizení si po sobě, nevracení půjčených věcí 1x	S přibývajícím věkem dítěte a jeho vychovaností trestám už jen výjimečně. Pokud upozorňuji delší dobu ne nepořádek, nenapsání úkolů, zakázu počítač, stačí i na jeden den a už je to trest 1x

PŘÍLOHA P III: DOTAZNÍK

Milé maminky a tatínci,

jmenuji se Ivana Křenová a jsem studentkou 3. ročníku na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, obor sociální pedagogika. Piši bakalářskou práci na téma odměny a tresty ve výchově dětí mladšího školního věku. Ráda bych Vás jako rodiče dětí mladšího školního věku (6 – 11 let) požádala o vyplnění dotazníku. Dotazník je zcela anonymní a bude sloužit pouze pro výzkumné šetření v mé bakalářské práci.

Uved'te své pohlaví. <i>(prosím zakřížkujte hodící se odpověď)</i> ☐ žena ☐ muž	Uved'te svůj současný věk. (doplňte) let
Uved'te prosím své současné bydliště. ☐ vesnice ☐ město	Počet vychovávaných dětí ve věku 6 – 11 let. ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 a více

1) Jaké druhy odměn jsou podle Vás nejúčinnější?

- Fyzické odměny (pusa, objetí, pohlazení...)
- Psychické odměny (pochvala, kladné hodnocení, úsměv...)
- Hmotné odměny (peníze, hračky, sladkosti...)
- Umožnění činnosti, po které dítě touží (výlet, sledování televize, hra na počítači, návštěva sportovního utkání...)

2) Jaké druhy trestů jsou podle Vás nejúčinnější?

- Fyzické tresty (plácnutí, pohlavek, výprask...)
- Psychické tresty (pokárání, výhružky, zahanbení...)
- Tresty hmotné povahy (sebrání věci, zabavení kapesného...)
- Potrestání zákazem oblíbené činnosti, odepření uspokojení (jít ven s kamarády, sledovat televizní pořad, účastnit se činnosti oddílu)

- Donucení k neoblíbené činnosti (např. úklidové práce, ve škole mnohonásobné opisování, aj.)

3) Jaké formy odměn nejvíce používáte u svého dítěte/ svých dětí?

Formy odměny	1= nejméně používané, 5= nejvíce používané
slovní pochvala	1 2 3 4 5
pohlazení, objetí, polibek	1 2 3 4 5
usměv	1 2 3 4 5
věcný dárek	1 2 3 4 5
peněžní dárek	1 2 3 4 5
sladkost	1 2 3 4 5
výlet, návštěva kulturní akce	1 2 3 4 5
povolení aktivity, kterou si dítě přeje (PC, TV...)	1 2 3 4 5
neodměňuji	1 2 3 4 5
jiné (vypište)	

4) Jaké formy trestů nejvíce používáte u svého dítěte/ svých dětí?

Formy trestů	1= nejméně používané, 5= nejvíce používané
výprask, facka	1 2 3 4 5
hněv, křik	1 2 3 4 5
domlouvání, vysvětlování	1 2 3 4 5
zákaz (počítače, televize,...)	1 2 3 4 5
domácí vězení	1 2 3 4 5
klečení v koutě	1 2 3 4 5
udělení domácí práce navíc	1 2 3 4 5
zabavení kapesného	1 2 3 4 5

přerušování komunikace (nemluví s dítětem, zavření dítěte samotného v pokoji)	1 2 3 4 5
zrušení plánované akce (výlet, sportovní událost...)	1 2 3 4 5
netrestám	1 2 3 4 5
jiné (vypište)	

5) Jaké jsou podle Vás nejčastější příčiny odměňování? (napište)

.....

6) Jaké jsou podle Vás nejčastější příčiny trestání? (napište)

.....

7) Jak často používáte odměny?

vůbec 1 2 3 4 5 denně

8) Jak často používáte tresty?

vůbec 1 2 3 4 5 denně

9) Odměňovali Vás rodiče?

ne 1 2 3 4 5 ano

10) Trestali Vás rodiče?

ne 1 2 3 4 5 ano

11) Co je podle Vás pro Vaše dítě účinnější?

odměna trest oboje stejně

12) Jaký máte názor na použití tělesných trestů?

tělesný trest je pro výchovu dětí nezbytný, a proto jej často používám

tělesné tresty používám jen výjimečně

tělesné tresty připouštím jen v lehčích formách

tělesné tresty vůbec nepoužívám

jiné

13) Pokud mi chcete na závěr cokoliv sdělit, můžete tak učinit zde.

.....

.....

Děkuji za Vaši ochotu a čas strávený při vyplňování dotazníku.